

AKADEMIA SZTABU GENERALNEGO
im. gen. broni K. Świerczewskiego

ODDZIAŁ WOJSK RAKIETOWYCH I ARTYLERII
KATEDRA TAKTYKI WOJSK RAKIETOWYCH I ARTYLERII

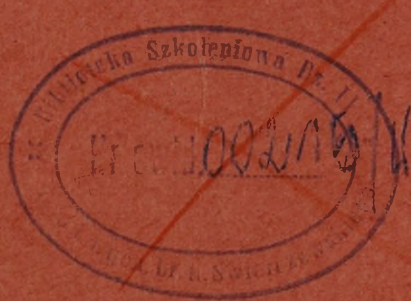

Egz. Nr 51

płk dypl. Kazimierz KAGANIEC

FORMY ORGANIZACYJNE SZKOLENIA TAKTYCZNEGO
I OPERACYJNEGO OFICERÓW, SZTABÓW ORAZ WOJSK
RAKIETOWYCH I ARTYLERII

(Skrypt)

ARCHIWUM
BIBLIOTEKI SZTABU GENERALNEGO
AKADEMII SZTABU GENERALNEGO
im. gen. broni K. Świerczewskiego
30042
30042

REMBERTOW LUTY 1964

AKADEMIA SZTABU GENERALNEGO
im. gen. broni K. Świerczewskiego

ODDZIAŁ WOJSK RAKIETOWYCH I ARTYLERII
KATEDRA TAKTYKI WOJSK RAKIETOWYCH I ARTYLERII

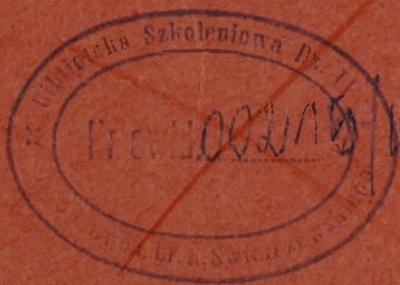

Egz. Nr ~~1~~ 1

płk dypl. Kazimierz KAGANIEC

**FORMY ORGANIZACYJNE SZKOLENIA TAKTYCZNEGO
I OPERACYJNEGO OFICERÓW, SZTABÓW ORAZ WOJSK
RAKIETOWYCH I ARTYLERII**

(Skrypt)

ARCHIWUM
LIOTSKI SZTAB GENERALNEGO
AKADEMII SZTABU GENERALNEGO
im. gen. broni K. Świerczewskiego

30042
30042

SPIS TRESCI

	Str.
W s t ę p	4
I. FORMY ORGANIZACYJNE SZKOLENIA OFICEROW I SZTABOW W ZAKRESIE ORGANIZACJI I PROWADZENIA RÓŻNYCH DZIAŁAŃ TAKTYCZNYCH I OPERACYJNYCH:	6
1. Formy organizacyjne szkolenia teoretycznego	7
a/ Wykłady	7
b/ Repetycje	9
c/ Seminaria	10
d/ Samokształcenie /nauka własna/.	11
e/ Konsultacje	12
2. Przejściowe formy organizacyjne szkolenia:	13
a/ Zajęcia teoretyczno-praktyczne. <i>(w praktyce)</i>	13
b/ Pokazy	14
3. Formy organizacyjne szkolenia praktycznego	
bez udziału wojsk:	14
a/ Ćwiczenia grupowe	15
b/ Treningi sztabowe	16
c/ Prace indywidualne /domowe/	17
d/ Ćwiczenia na mapach i ćwiczenia szkiele- towe.	17
e/ Podróże polowe.	21
II. FORMY ORGANIZACYJNE SZKOLENIA OFICEROW I PODOFI- CEROW /INSTRUKTOROW, WYKŁADOWCOW, DOWODCOW/ W ZAKRESIE METODYKI SZKOLENIA TAKTYCZNEGO I OPERACYJNEGO.	22
1. Formy organizacyjne szkolenia teoretycznego:	23
<i>opracie form Rozdział 1 pkt 1</i> a/ Odprawy metodyczne.	23
b/ Instruktaże	23
c/ Hospitacje.	25
2. Przejściowe formy organizacyjne szkolenia:	25
a/ Zajęcia i ćwiczenia pokazowe.	25

	str.
3. Formy organizacyjne szkolenia praktycznego:	26
a/ Zajęcia instruktorsko-metodyczne.	26
b/ Cwiczenia metodyczne.	27
c/ Cwiczenia kursowe /prace indywidualne/	27
III. FORMY ORGANIZACYJNE SZKOLENIA TAKTYCZNEGO WOJSK RAKIETOWYCH I ARTYLERII:	28
1. Formy organizacyjne szkolenia teoretycznego	28
2. Formy organizacyjne szkolenia praktycznego:	29
a/ Zajęcia praktyczne według specjalności i funkcji	29
b/ Zajęcia samodzielne i kompleksowe	30
c/ Musztra bojowa.	32
d/ Cwiczenia taktyczne	34
e/ Manewry	40
IV. FORMY SPRAWDZENIA /KONTROLI/ WYNIKÓW SZKOLENIA TAKTYCZNEGO I OPERACYJNEGO:	41
a/ Kolokwia.	42
b/ Egzaminy.	43
c/ Cwiczenia sprawdzające i egzaminacyjne	46
d/ Prace dyplomowe	46
e/ Cwiczenia kontrolne	47
f/ Zawody.	48
ZAKONCZENIE.	49
BIBLIOGRAFIA	49

W S T E P
=====

Szkolenie taktyczno-operacyjne jest podstawowym przedmiotem w całokształcie szkolenia wojska. Realizuje się go we wszystkich rodzajach wojsk sił zbrojnych. W ramach poszczególnych rodzajów wojsk, a między innymi w wojskach rakietowych i artylerii, tym szkoleniem objęci są wszyscy szeregowcy, podoficerowie i oficerowie oraz całe sztaby, pododdziały, oddziały i związki taktyczne, a nawet operacyjne.

Szkolenie o tematyce i treści taktycznej, obejmujące wszystkie szczeble do związku taktycznego włącznie jest szkoleniem taktycznym, a szkolenie o tematyce i treści operacyjnej dotyczące związku operacyjnego i wyższego związku operacyjnego, jest szkoleniem operacyjnym.

Szkolenie taktyczne odnosi się do szeregowców, podoficerów i oficerów, a szkolenie operacyjne dotyczy raczej tylko oficerów.

W ramach szkolenia taktycznego i operacyjnego oficerów wojsk rakietowych i artylerii można wyodrębnić szkolenie dowódców, sztabów oraz oficerów różnych specjalności i służb. Treścią szkolenia taktycznego podoficerów oraz taktycznego i operacyjnego oficerów może być, po pierwsze, organizacja i prowadzenie różnych działań taktycznych i operacyjnych, a po wtóre - organizacja oraz prowadzenie szkolenia taktycznego i operacyjnego z podwładnymi. W pierwszym wypadku chodzi o wyposażenie podoficerów w wiedzę, umiejętności, nawyki i przyzwyczajenia w zakresie wykonywania obowiązków na określonych stanowiskach służbowych w warunkach pola walki /bitwy/, a w drugim wypadku w wiedzę, umiejętności, nawyki i przyzwyczajenia w zakresie metodyki szkolenia.

W całokształcie szkolenia taktycznego i operacyjnego szeregowców, podoficerów i oficerów, wyodrębnia się szkolenie teoretyczne i szkolenie praktyczne. W ramach szkolenia teoretycznego głównie przekazuje się szkolonym nową wiedzę oraz pogłębia i utrwala się zdobyte przez nich wiadomości; zaś w szkoleniu praktycznym kształtuje się u szkolonych umiejętności, nawyki i przyzwyczajenia typu umysłowego i fizycznego.

Szkolenie taktyczne i operacyjne realizuje się według określonego programu. Program ten podzielony jest zazwyczaj na szereg odrębnych działów lub tematów, dostosowanych do konkretnych potrzeb poszczególnych pionów i szczebli szkolenia wojsk raketowych i artylerii. Każdy dział lub temat przerabiany jest w ramach kolejnych zajęć /lekcji/, ćwiczeń itp., następujących po sobie w określonej kolejności, co powinien odzwierciedlać właściwie ułożony rozkład zajęć. Te zajęcia, ćwiczenia oraz nauka własna, a nawet praktyka szkolenych w jednostkach itp. są wyrazem strony organizacyjnej i zewnętrznej procesu szkolenia, które w dydaktyce nazywa się formami organizacyjnymi szkolenia.

W procesie szkolenia taktycznego i operacyjnego stosuje się różne formy. Każda forma organizacyjna szkolenia stanowi pewną całość w tym procesie, a zarazem jest jedynie ogniwem w łańcuchu form organizacyjnych tego procesu. Formy organizacyjne szkolenia powiązane są ze sobą wspólnym celem, wspólnymi zadaniami i wspólną treścią. Określona forma organizacyjna szkolenia może spełniać tylko jedno zasadnicze zadanie lub służyć do osiągnięcia tylko jednego głównego celu. I tak na przykład, niektóre formy organizacyjne szkolenia służą głównie do przekazywania wiedzy, inne do kształtowania umiejętności, nawyków i przyzwyczajzeń, a jeszcze inne do sprawdzenia stopnia opanowania materiału szkoleniowego itd. Ale są również formy organizacyjne szkolenia, w ramach których można realizować różne zadania lub osiągać różne cele dydaktyczne.

Tak więc każda forma organizacyjna szkolenia ma swoją nazwę i posiada wiele cech wspólnych, gdyż:

- służy do osiągnięcia określonych celów i zadań dydaktycznych;
- realizowana jest w zasadzie w ramach przeznaczonego czasu;
- zajmuje odpowiednie miejsce w całości form organizacyjnych szkolenia w ramach danego przedmiotu;
- stanowi część składową procesu szkolenia, a zarazem jest jednocześnie całością dla siebie;

- dostosowana jest do odpowiedniego szczebla szkolenia;
- w dużym stopniu warunkuje możliwość stosowania określonych metod szkolenia; przy czym w ramach jednej formy organizacyjnej można stosować różne metody szkolenia, o czym dobitnie świadczy codzienna praktyka procesu dydaktycznego realizowanego w wojsku.

Warto w tym miejscu podkreślić, że pojęcia "forma" i "metoda" szkolenia nie mogą być mylone, ani też utożsamiane z sobą. Forma organizacyjna szkolenia jest wyrazem strony organizacyjnej i zewnętrznej odpowiedniego rodzaju szkolenia, zaś metoda szkolenia jest określonym sposobem postępowania szkolącego i szkolonych, który umożliwia szkolonym zdobywanie wiedzy wraz z umiejętnością stosowania jej w praktycznej działalności. A więc konkretne przedsięwzięcia /zajęcia/ szkoleniowe będące wyrazem strony organizacyjnej procesu dydaktycznego - nazywamy formami organizacyjnymi szkolenia, zaś określone sposoby przekazywania materiału szkoleniowego w ramach tych form - metodami szkolenia.

To krótkie wyjaśnienie wystarczy dla zrozumienia, że pojęcia "forma" i "metoda" są dwoma różnymi pojęciami, które wyraźnie występują w szkoleniu taktycznym i operacyjnym. W dalszej części naszych rozważań główną uwagę skupimy na formach teoretycznego i praktycznego szkolenia szeregowców, podoficerów i oficerów wojsk raketowych i artylerii z dziedziny taktyki i sztuki operacyjnej.

I. FORMY ORGANIZACYJNE SZKOLENIA OFICERÓW I SZTABÓW W ZAKRESIE ORGANIZACJI I PROWADZENIA RÓŻNYCH DZIAŁAŃ TAKTYCZNO-OPERACYJNYCH

Zdobywanie wiedzy przez poszczególnych oficerów oraz kształtowanie ich umiejętności, nawyków i przyzwyczajeń w zakresie organizacji i prowadzenia różnych działań taktyczno-operacyjnych odbywa się w szkoleniu teoretycznym i praktycznym. W obu rodzajach szkolenia oficerowie wojsk raketowych i artylerii mogą się szkolić samodzielnie i wspólnie z oficerami innych rodzajów wojsk i służb.

1. Formy organizacyjne szkolenia teoretycznego

Podczas szkolenia teoretycznego należy nauczyć szkolonych ogólnych zasad dotyczących organizacji i prowadzenia współczesnych działań bojowych oraz użycia rodzajów wojsk i służb w walce i bitwie. To znaczy, że w ramach tego szkolenia trzeba przekazać szkolonym i utrwalić w ich umyśle sumę teoretycznych wiadomości niezbędnych do rozwiązywania zagadnień praktycznych. Dzięki temu szkoleniu można przejść do następnego z kolei /wyższego/ etapu, jakim jest szkolenie praktyczne.

W ramach szkolenia teoretycznego oficerów mogą być stosowane następujące formy organizacyjne:

- wykłady /referaty, prelekcje, odczyty, informacje itp./;
- repetycje;
- seminaria;
- samokształcenie /nauka własna/;
- konsultacje.

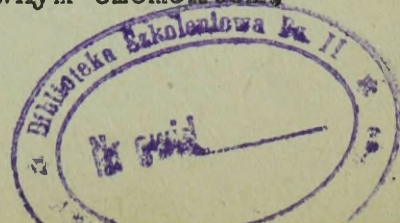
Wszystkie wyżej wyszczególnione formy organizacyjne szkolenia mogą być stosowane zarówno w szkoleniu samodzielnym, jak i w szkoleniu wspólnym.

Kolejność stosowania powyższych form organizacyjnych w procesie szkolenia oficerów jednego rodzaju wojsk lub różnych rodzajów wojsk i służb należy uzależniać od konkretnych warunków i potrzeb.

a/ Wykłady

Wykład rozumiany jako forma organizacyjna szkolenia jest po prostu zajęciem teoretycznym, którego nazwa pochodzi od zasadniczej metody jaką stosuje się w tym zajęciu. Ale to nie oznacza, że tylko metoda wykładu może być w nim stosowana. Praktyka dydaktyczna wskazuje, że w takim zajęciu obok metody wykładu występują elementy pokazu /demonstracja i objaśnianie/ oraz elementy pogadanki, które są jej dopełnieniem /uzupełnieniem/. Wykład charakteryzuje się tym, że szkolący w ramach przeznaczonego czasu, ustnie przekazuje szkolonym określony materiał szkoleniowy.

Wykłady są najpowszechniejszą formą organizacyjną szkolenia teoretycznego oficerów i są jego głównym elementem.

Służą one w głównej mierze do przekazywania, a niekiedy i utrwalania wiedzy, rozwijają zdolności poznawcze szkolonych, a w pewnym stopniu i ich samodzielność oraz stanowią podstawę do dalszej samodzielnej pracy szkolonych.

W szkoleniu taktyczno-operacyjnym oficerów mogą być stosowane wykłady inauguracyjne, systematyczne, monograficzne, problemowe, przeglądowe i inne.

Wykłady inauguracyjne posiadają charakter ogólny o dużej dozie pierwiastków emocjonalno-wychowawczych. Stosuje się je na początku studiów lub na początku każdego roku szkolnego, względnie przed rozpoczęciem nowego semestru lub nowego cyklu /działu/ szkoleniowego. Wykłady takie wprowadzają szkolonych w określoną problematykę przedmiotu, skupiają ich uwagę na najważniejszych sprawach, mobilizują do wzmożonego wysiłku i wytyczają ogólny kierunek pracy szkolonych.

Wykłady systematyczne /kursowe/ stosuje się przy przekazywaniu całościowego kursu jakiejś gałęzi wiedzy. Wykłady takie podają wiadomości podstawowe, logicznie powiązane w całość, bez zagłębiania się w szczegóły. Każdy taki wykład wiąże się nierozzerwalnie z poprzednim oraz stanowi przygotowanie do następnego i ułatwia korzystanie z pomocy naukowych, wydawnictw, podręczników, regulaminów itp.

Wykłady monograficzne poświęcane są dokładnemu przedstawieniu zagadnień szczegółowych w skończonej postaci. Posiadają one charakter referatu naukowo-badawczego i odsłaniają przed szkolonymi doniosłość, bogactwo i złożoność problematyki tematu. Takie wykłady stosuje się w przypadkach, gdy szkoleni opanowali już właściwą terminologię i podstawową problematykę z danego przedmiotu.

Wykłady problemowe dotyczą wybranej problematyki i przedstawiają różne istniejące poglądy i stanowiska reprezentowane przez poszczególnych teoretyków wojskowych odnośnie omawianych problemów. Przy czym te poglądy i stanowiska pozostają kwestią otwartą od początku do końca wykładu.

Wykłady przeglądowe /zbierające/ są swego rodzaju podsumowaniem całości określonego materiału szkoleniowego oraz dają możliwość zebrania, usystematyzowania i uwypuklenia najistotniejszych jego zagadnień.

b/ Repetycje

Repetycje są zajęciami, które mają na celu przede wszystkim porównanie, a dzięki temu usystematyzowanie i utrwalenie wyłożonego uprzednio i zaleconego do przestudiowania materiału szkoleniowego oraz dodatkowe wyjaśnienie niezrozumiałych zagadnień. Ponadto w ramach repetycji należy skontrolować stopień opanowania i przyswojenia całokształtu materiału wchodzącego w zakres przerabianego tematu.

Powtarzanie jest zasadniczym i najczęściej stosowanym sposobem pamięciowego utrwalania przerobionego materiału szkoleniowego oraz zapobiega jego zapomnieniu. Oprócz tego korzystny wpływ na utrwalanie materiału szkoleniowego wywierają także kontrole i działalność praktyczna szkolonych.

Z powyższych względów pożądanym jest, aby w ramach repetycji, obok powtarzania, występowały także odpowiednie elementy kontroli i działalności praktycznej szkolonych.

Repetycje zwykle występują bezpośrednio po wykładach i stosuje się je w odniesieniu do początkujących i słabo przygotowanych. Sposób przygotowania i prowadzenia repetycji wynika z celu danej formy organizacyjnej szkolenia.

Treścią repetycji powinny być najważniejsze wiadomości /teoretyczne i teoretyczno-praktyczne/ w ramach określonego tematu, a więc najważniejsze fakty, pojęcia, prawa i uogólnienia, które każdy ze szkolonych obowiązkowo powinien przyswoić. Przy tym szczególną uwagę należy zwracać na powtarzanie wiadomości trudnych do zapamiętania.

Podstawą przygotowania się szkolonych do zajęć repetycyjnych są zagadnienia, które wydaje się szkolonym w odpowiednim czasie przed zajęciami. W zagadnieniach tych podaje się również wykaz niezbędnej literatury, jaką należy przestudiować. W ramach samodzielnej pracy /nauki własnej/, szkoleni powinni przygotować się do odpowiedzi i praktycznego wykonania odpowiednich czynności w zakresie wszystkich zagadnień

podanych w wykazie. Odpowiadających wyznacza się bezpośrednio na zajęciu repetycyjnym. Przy czym szkolący może wysłuchać kilku odpowiedzi na temat jednego zagadnienia, względnie może ograniczyć się do jednej odpowiedzi. Następnie koryguje się wypowiedzi odpowiadających, wykazuje się ich błędy i niedopowiedzenia oraz przechodzi się do praktycznego wykonania najważniejszych czynności w ramach przerabianego zagadnienia.

W końcu zajęcia repetycyjnego należy wystawić oceny i podać je do wiadomości szkolonych.

Z powyższego wynika, że repetycje są przede wszystkim powtórzeniem określonego materiału szkoleniowego, a w pewnym zakresie także sprawdzianem stopnia jego przyswojenia z punktu widzenia teoretycznego i praktycznego.

c/ S e m i n a r i a

Seminaria są zajęciami, które mają na celu pogłębianie i rozszerzanie przyswojonego materiału szkoleniowego oraz rozwijanie samodzielności szkolonych poprzez szeroką wymianę poglądów, wskazywanie najlepszych metod rozumowania i najwłaściwszych sposobów rozwiązywania poszczególnych problemów.

Cel seminarium osiąga się głównie poprzez dyskusję, którą należy skrupulatnie przygotować i właściwie prowadzić.

Seminaria są umiejscawiane w programach szkoleniowych po wykładach lub po ćwiczeniach i dotyczą one dobrze zaawansowanych zespołów szkoleniowych.

Treścią seminarium są zwykle wybrane zagadnienia problemowe, które powinny być przedyskutowane i rozwiązane w czasie seminarium przez samych szkolonych pod kierownictwem szkolącego. Mogą to być problemy dyskusyjne lub niedostatecznie naświetlone w dostępnej literaturze fachowej. Do dyskusji przygotowują się wszyscy uczestnicy szkolenia na podstawie zawczasu wydanych zagadnień do seminarium i na podstawie wskazanej literatury. Niezależnie od tego szkolący może wyznaczyć zawczasu głównych referentów.

Dyskusję kontynuuje się w zasadzie po każdym kolejno referowanym zagadnieniu lub po zagajeniu dyskusji. Szkolący może sam dokonać zagajenia dyskusji lub wyznaczyć referenta

w celu naświetlenia jakiegoś problemu. Ten pierwszy sposób stosuje się zazwyczaj na niższych latach studiów i na początku roku.

Dyskusja ma na celu pogłębienie zagadnienia lub też szersze jego naświetlenie. Dyskusją należy kierować w taki sposób, aby ucelować szkolonych na rozwiązanie zagadnień, które nie znalazły swego odbicia w wystąpieniu referenta, lub które wynikły w toku seminarium, nie naruszając jednak swobody dyskusji. Dyskusja nad poszczególnymi zagadnieniami powinna być podsumowana przez szkolącego. Do dyskusji nie wyznacza się szkolonych i nie wystawia się ocen za odpowiedzi.

Podsumowanie seminarium jest uogólnieniem poglądu całego kolektywu w sprawie diskutowanego problemu.

Wynik seminarium zależy więc od rezultatów dyskusji, a te z kolei od wielu różnorodnych czynników, które powinny być każdorazowo uwzględniane przed seminarium i w czasie seminarium.

Istota seminarium wynika z istoty dyskusji, która polega na nieskrępowanej lecz zorganizowanej wymianie poglądów szkolonych w zagadnieniach /problemach/ studiowanego materiału i jest wspólnym omówieniem oraz rozwinięciem, a niejednokrotnie opracowaniem /rozwinięciem/ pewnego zagadnienia /problemu/ przez cały zespół szkolonych.

Prowadzenie zajęć seminaryjnych daje możliwość ciągłego utrzymania w napięciu uwagi szkolonych i możliwość pełnego opanowania przerabianych zagadnień oraz sprzyja szczególnie rozwojowi ich samodzielności.

d/ Samokształcenie /nauka własna/

Samodzielna praca szkolonych /nauka własna/ odgrywa wielką rolę w nabywaniu trwałej i usystematyzowanej wiedzy oraz jest nieodłączną częścią składową procesu dydaktycznego. Rola samokształcenia nie ogranicza się tylko do utrwalenia tego co zostało przyswojone poprzednio, lecz jest ono poza tym ważnym środkiem do rozszerzania i pogłębiania posiadanej wiedzy, zapewnia jej trwałość i skraca w dużym stopniu czas, który zużywamy na naukę w ramach innych zajęć programowych.

Praca samodzielna w dziedzinie szkolenia taktyczno-operacyjnego ma na celu utrwalanie, pogłębianie, rozszerzanie i ugruntowywanie teoretycznych wiadomości oraz obejmuje: studiowanie regulaminów, instrukcji i wydawnictw wojskowych, przede wszystkim z taktyki wojsk raketowych i artylerii, taktyki innych rodzajów wojsk i sztuki operacyjnej oraz z wszystkich pokrewnych dziedzin.

Ta forma organizacyjna szkolenia jest ściśle związana z innymi formami teoretycznego i praktycznego szkolenia i bez względu na stopień przygotowania szkolonych powinna być szeroko stosowana przez wszystkich oficerów w jednostkach, instytucjach wojskowych, a zwłaszcza w wyższych sztabach i uczelniach wojskowych.

Każdy powinien pamiętać, że jedynie samodzielna praca nad sobą pozwala dogłębnie poznać przedmiot, zrozumieć go wszechstronnie, uniknąć szablonu, przejawiać inicjatywę, twórczo rozwiązywać przeróżne zagadnienia w działalności praktycznej.

e/ K o n s u l t a c j e

Konsultacje są bardzo luźną formą organizacyjną szkolenia, gdyż dotyczą głównie osób zainteresowanych.

Celem konsultacji jest wdrożenie szkolonym umiejętności samodzielnego studiowania nauczanych przedmiotów i zagadnień oraz prawidłowego rozwiązywania różnorodnych problemów, a także udzielenie pomocy w zrozumieniu i rozwiązywaniu trudnych zagadnień wynikłych w pracy samodzielnej. Szkoleni powinni rozwiązywać i zawsze dążyć do samodzielnego rozwiązywania każdego, choćby nawet bardzo skomplikowanego zagadnienia w oparciu o dostępne materiały szkoleniowe. Bywa jednakże niekiedy niezbędna jest konsultacja mająca na celu udzielenie pomocy w zrozumieniu i rozwiązaniu jakiegoś szczególnie trudnego problemu, który nie jest dostatecznie naświetlony w regulaminach, instrukcjach lub literaturze fachowej. Konsultacja taka może mieć miejsce w zasadzie tylko z inicjatywy szkolonego, któremu jest ona niezbędna. Inicjatywa ta powinna wystąpić dopiero wówczas, gdy szkolony wyczerpał wszystkie możliwe środki dla samodzielnego zrozumienia zagadnienia.

Szkolony, któremu niezbędna jest konsultacja, powinien zwrócić się do szkolącego o jej udzielenie. Szkolący nie powinien udzielać natychmiastowej odpowiedzi. Najpierw należy stwierdzić jak szkolony rozumie dane zagadnienie, jakie są braki w jego rozumowaniu i co konsultowany zrobił, by samodzielną pracą dojść do właściwego zrozumienia tych zagadnień. Jeżeli stwierdzi się, że szkolony nie wyczerpał wszystkich będących do jego dyspozycji środków, aby niezrozumiałe zagadnienia zgłębić, to należy udzielić wskazówek, które ułatwiłyby mu dalsze samodzielne dociekanie i prawidłowe ich rozwiązanie. Dopiero po wyczerpaniu wszystkich środków, jeżeli okaże się to konieczne, należy wyjaśnić szkolonemu niezrozumiałe zagadnienia. Forma wyjaśnienia nie powinna być formą odpowiedzi udzielonej wprost. Należy w rozmowie ze szkolonym doprowadzić do tego, aby on sam przy pomocy szkolącego doszedł do właściwego zrozumienia interesującego go zagadnienia /właściwej interpretacji niezrozumiałego zagadnienia/.

Taki sposób udzielania konsultacji zapewnia nienaruszalność zasady samodzielności pracy szkolonego, ale nie jest on ani prosty, ani łatwy i zabiera wiele czasu.

2. Przejściowe formy organizacyjne szkolenia

a/ Zajęcia teoretyczno-praktyczne

Zajęcia teoretyczno-praktyczne są przejściową formą między szkoleniem teoretycznym, a szkoleniem praktycznym. Mają one przygotować szkolonych do rozwiązywania najbardziej skomplikowanych zagadnień w czasie dalszego szkolenia praktycznego tj. w czasie różnych ćwiczeń. Zajęcia te wyrabiają nawyki umiejętnego łączenia teorii z praktyką i są ilustracją stosowania poznanej teorii w działalności praktycznej.

Zajęcia teoretyczno-praktyczne obejmują tylko najważniejsze problemy teoretyczne, które występują najczęściej we wszystkich ćwiczeniach i które dzięki tym ćwiczeniom mają być przekształcone w umiejętności i nawyki typu umysłowego. Zajęcia, te są więc wstępem do kształtowania nawyków i umiejętności, i z tego powodu występują one zazwyczaj przed ćwiczeniami grupowymi. W ramach zajęć teoretyczno-praktycznych,

niezależnie od kształtowania umiejętności stosowania poznanej teorii w działalności praktycznej, w dalszym ciągu odbywa się utrwalanie, pogłębianie i rozszerzanie całokształtu wiedzy szkolonych z danego przedmiotu.

Zajęcia teoretyczno-praktyczne realizuje się przy pomocy metod podających i poszukujących.

b/ P o k a z y

Pokazy będące odrębnymi zajęciami szkoleniowymi, dające możliwość zdobycia nowej wiedzy i określonych umiejętności praktycznych zalicza się do przejściowych form organizacyjnych szkolenia. Pokazy takie stosuje się najczęściej w celu zapoznania szkolonych z egzemplarzami nowej broni, sprzętu bojowego i techniki oraz sposobem ich wykorzystania na polu walki. Podczas pokazów podaje się ogólną charakterystykę pokazywanych egzemplarzy, ich przeznaczenie, dane taktyczno-techniczne, miejsce i sposób wykorzystania oraz demonstruje się ich praktyczną działalność w różnych warunkach. W niektórych przypadkach uczestnicy pokazu /szkoleni/ mogą być dopuszczeni do wykonania określonych czynności praktycznych związanych z uruchomieniem lub obsługiwaniem demonstrowanych urządzeń.

3. Formy organizacyjne szkolenia praktycznego bez udziału

wojsk

Szkolenie praktyczne oficerów i sztabów realizuje się bez udziału wojsk i z wojskami.

Szkolenie praktyczne bez udziału wojsk jest przejściowym etapem szkolenia między szkoleniem teoretycznym i szkoleniem z wojskami. Tego rodzaju szkolenie daje możliwość rozwiązywania różnorodnych problemów związanych z organizacją i prowadzeniem działań bojowych oraz przygotowuje dowódców i sztaby do faktycznego kierowania wszelkimi działaniami wojsk. Pozwala ono sprawdzić w jakim stopniu dowódcy i sztaby potrafią wykorzystać posiadany zasób teoretycznych wiadomości w praktyce. Istotą takiego szkolenia jest rozgrywanie całokształtu działań /organizacji i prowadzenia walki względnie operacji/ tylko po linii dowódców, sztabów i organów kwatermistrzowskich bez konieczności kierowania działalnością wojsk /bo te faktycznie w szkoleniu udziału nie biorą/.

W praktycznym szkoleniu oficerów i sztabów bez udziału wojsk stosuje się następujące formy organizacyjne:

- ćwiczenia grupowe /główne i doskonalące/;
- treningi sztabowe;
- prace indywidualne /domowe/;
- ćwiczenia na mapach;
- ćwiczenia szkieletowe;
- podróże polowe.

Wszystkie powyższe formy organizacyjne mogą występować w szkoleniu wspólnym - gdy oficerowie oraz sztaby wojsk raketowych i artylerii szkoleni są razem z oficerami i sztabami innych rodzajów wojsk i służb. Natomiast w szkoleniu realizowanym samodzielnie w wojskach raketowych i artylerii, niektóre z tych form organizacyjnych nie znajdują zastosowania w praktyce.

a/ Cwiczenia grupowe

Cwiczenia grupowe są najprostszą formą praktycznego szkolenia taktycznego i operacyjnego oficerów, znajdującą szerokie zastosowanie w szkoleniu wspólnym i samodzielnym. Prowadzi się je po zakończeniu cyklu zajęć teoretycznych, a przed rozpoczęciem ćwiczeń na mapach i ćwiczeń szkieletowych. Cwiczenia te stosowane są zarówno w uczelniach, jak i w oddziałach, sztabach i instytucjach wojskowych. W ćwiczeniu grupowym wszyscy szkoleni występują w jednakowej roli, na przykład wszyscy w roli dowódcy lub oficera sztabu określonego szczebla. W razie potrzeby w roli pozostałych oficerów funkcyjnych niezbędnych do prowadzenia ćwiczenia /przełożonego, sąsiadów, oficerów sztabu itp./ występuje szkolący. W zależności od tematu, celów i zagadnień szkoleniowych, składu ćwiczących oraz stopnia ich przygotowania, ćwiczenia grupowe w całości mogą być prowadzone w sali /z wykorzystaniem map, stołu plastycznego lub piaskownicy/ albo w terenie. Te ostatnie prowadzi się przeważnie na niższych szczeblach. Na wyższych szczeblach, niektóre z zajęć ćwiczenia grupowego mogą być prowadzone w sali, a niektóre w terenie.

Na zajęciach prowadzonych w sali z wykorzystaniem map należy uczyć dowódców i oficerów sztabu metody pracy

podczas wypracowywania decyzji oraz organizacji działań /walki, operacji/, jak również dokonywania wszelkiego rodzaju kalkulacji obliczeń i opracowywania dokumentacji bojowej.

Na zajęciach grupowych z wykorzystaniem stołów plastycznych najwięcej uwagi poświęca się szkoleniu w prawidłowym rozmieszczaniu elementów ugrupowania bojowego, organizacji systemu ognia, organizacji współdziałania itp.

Na zajęciach prowadzonych w terenie przede wszystkim szkoli się oficerów w prowadzeniu rekonesansu, organizacji współdziałania oraz w praktycznym kierowaniu walką.

Do niektórych zajęć ćwiczenia grupowego można wprowadzać elementy ćwiczeń na mapach. To znaczy wyznaczać szkolonym różne funkcje w zależności od potrzeby. Na przykład w czasie zajęcia na temat: "prowadzenie walki" można wyznaczyć jednemu ze szkolonych rolę dowódcy, a ponadto spośród pozostałych szkolonych wyznaczyć funkcje tych oficerów, którzy znajdowaliby się na punkcie dowodzenia z dowódcą. W takim wypadku ćwiczenie nazywamy ćwiczeniem grupowym z elementami ćwiczenia na mapach.

b/ Treningi sztabowe

Treningi sztabowe znajdują zastosowanie w szkoleniu sztabów ogólnowojskowych oraz sztabów różnych rodzajów wojsk i służb. Mają one na celu wyrabianie nawyków oraz doskonalenie umiejętności wykonywania określonych obowiązków funkcyjnych. Treningi sztabowe mogą być prowadzone oddzielnie z każdym albo z kilkoma wydziałami /oddziałami/ sztabu lub z jego całym składem osobowym. Trening przeprowadza się w salach lub w terenie. W jednym i drugim wypadku treścią treningu może być: doskonalenie oficerów w opracowywaniu dokumentacji bojowej, np.: rozkazu bojowego lub nawet jego części; trenowanie w pracy na mapach przy pomocy tablic rozmównicznych bez środków łączności lub z ich wykorzystaniem; zgrywanie sztabu w reagowaniu na sygnały alarmowe; trenowanie w sprawnym przemieszczaniu SD, organizacji rekonesansu, ochrony i obrony sztabu itp. W czasie treningu trzeba doskonalic w wykonywaniu ściśle określonej jednej lub kilku czynności.

Trening sztabowy może być prowadzony tylko na podstawie krótkiego założenia opracowanego specjalnie do danego treningu, lub może być oparty na szczegółowym opracowaniu jakiegoś ćwiczenia obejmującym różne zagadnienia, które prze-robione zostaną w ciągu kilku, a nawet kilkunastu treningów. Zagadnienia słabo opanowane mogą być kilkakrotnie powtarzane.

Treningi sztabowe zazwyczaj prowadzą: z całym sztabem - osobiście szef sztabu; a nawet dowódca; z wydziałem /oddziałem/ - szef wydziału /oddziału/ itd. Praktyczne treningi w terenie najbardziej celowo jest prowadzić z całym sztabem przy użyciu niezbędnych środków łączności.

c/ Prace indywidualne /domowe/

Prace indywidualne /domowe/ dotyczą oficerów różnych rodzajów wojsk i specjalności, a są stosowane w szkolenictwie, jednostkach i sztabach. Mogą one obejmować ćwiczenia i referaty.

Prace indywidualne są przede wszystkim formą doskonalenia, a ponadto w pewnym sensie formą sprawdzenia umiejętności każdego uczestnika szkolenia, drogą opracowywania ćwiczeń i referatów w zakresie wybranych zagadnień z organizacji i prowadzenia działań bojowych. W tego rodzaju pracach uczestnicy szkolenia samodzielnie rozwiązują różnorodne problemy, które w ćwiczeniach grupowych są zwykle rozwiązywane przez cały szkolony kolektyw pod kierownictwem szkolącego /wykładowcy/. Przy tej formie szkolenia wydaje się założenie każdemu szkolonemu - jeżeli przedmiotem jego pracy indywidualnej jest ćwiczenie, względnie wytyczne na piśmie - jeśli szkolony ma opracować referat.

Dobór tematu, a zwłaszcza odpowiednich zagadnień podlegających opracowaniu przez poszczególnych uczestników szkolenia, należy opierać na gruntownej znajomości szkolonych.

d/ Cwiczenia na mapach i ćwiczenia szkieletowe

Cwiczenia na mapach i ćwiczenia szkieletowe to zasadnicze formy organizacyjne wspólnego szkolenia praktycznego dowódców i sztabów bez udziału wojsk. Głównym celem tych

ćwiczeń jest wyrabianie u uczestników ćwiczenia dowódczo-sztabowych nawyków organizowania i prowadzenia walki /operacji/ w różnych rodzajach działań i szybko zmieniających się sytuacjach bojowych poprzez przerobienie ze szkolonymi określonych tematów taktycznych i operacyjnych. Ćwiczenia te przeznaczone są w szczególności do:

- wyrabiania umiejętności i nawyków w zakresie organizacji, planowania, zabezpieczenia i prowadzenia walki /operacji/;
- pogłębiania wiadomości o zasadach użycia poszczególnych rodzajów wojsk i doskonalenia umiejętności organizacji ich współdziałania w walce;
- zgrywania dowódczych, sztabowych i kwatermistrzowskich zespołów wojskowych;
- doskonalenia umiejętności dowódczych.

Wspólną cechą tych form organizacyjnych szkolenia jest to, że każdy z ćwiczących w ciągu całego ćwiczenia pełni w składzie określonego zespołu jedną i tę samą funkcję. Istotną cechą tych dwóch form jest również to, że zespół ćwiczących stanowi jednolity w swej strukturze organizm dowodzenia wojskami /dowództwo, sztab/, który w toku ćwiczenia doskonalili swą zgraną zespołową pracę. Ponadto wspólną cechą ćwiczeń na mapach i ćwiczeń szkieletowych jest ich podział.

Ćwiczenia te dzielą się:

a/ według składu uczestników na:

- dowódcze;
- sztabowe;
- dowódczo-sztabowe;

b/ według zakresu przerabianych zagadnień na:

- taktyczne;
- taktyczno-operacyjne;
- operacyjne;

c/ według ilości stron ćwiczących na:

- jednostronne;
- dwustronne;

d/ według ilości ćwiczących/szczebli na:

- jednoszczeblowe;
- wieloszczeblowe.

Temat ćwiczenia na mapach i ćwiczenia szkieletowe-
go może obejmować jedną lub kilka form walki poszczególnych
rodzajów działań bojowych, względnie jeden lub kilka rodza-
jów działań bojowych. Ćwiczenia obejmujące tematem kilka
form walki lub kilka rodzajów działań bojowych nazywamy
ć w i c z e n i a m i _ k o m p l e k s o w y m i .

W słownictwie wojskowym spotykamy czasem termin:
"dowódcze ćwiczenie". W praktyce szkoleniowej znane są wy-
padki, kiedy zwłaszcza na wyższych szczeblach przeprowadza
się ćwiczenia z dowódcami ogólnowojskowymi i innych rodzajów
wojsk. W ćwiczeniach tych wprawdzie kładzie się główny nacisk
na szkolenie dowódców, lecz jednak oprócz dowódców biorą w
nich udział również grupy operacyjne /zmniejszony sztab/,
gdyż bez współudziału sztabu, dowódcy trudno byłoby powziąć
na czas uzasadnioną decyzję. Dowódcze ćwiczenia są stosun-
kowo rzadką i specyficzną formą szkolenia dowódców.

Przeznaczeniem ćwiczeń sztabowych jest doskonale-
nie i wyrabianie nawyków w pracy sztabowej u oficerów szta-
bu, doskonalenie w wykonywaniu obowiązków funkcyjnych oraz
zgrywanie i przygotowywanie sztabów do dowodzenia wojskami.

Ćwiczenia sztabowe są jednoszczeblowe. W związku
z tym sztaby poszczególnych szczebli szkoli się oddzielnie.
Ćwiczenia sztabowe organizowane są najczęściej w pionie
ogólnowojskowym. W ramach takich ćwiczeń wraz ze sztabem
ogólnowojskowym mogą także szkolić się sztaby rodzajów wojsk
i służb z danego szczebla, a w niektórych wypadkach również
sztaby jednostek wzmocnienia.

Jak wykazuje dotychczasowa praktyka szkoleniowa,
samodzielne ćwiczenia sztabowe w wojskach raketowych i ar-
tylerii nie znajdują zastosowania w ostatnich latach ze
względu na poważne trudności organizacyjne. Ponadto proble-
matykę takich ćwiczeń można przerabiać w ćwiczeniach grupo-
wych, w ramach których istnieje możliwość wprowadzenia w
szerokim zakresie elementów ćwiczenia na mapach, oraz w tre-
ningach sztabowych i w ramach prac indywidualnych.

Ćwiczenia sztabowe organizuje i prowadzi bezpośredni dowódca.

Głównym przeznaczeniem ćwiczeń dowódczo-sztabowych jest zgrywanie dowództw i sztabów uczestniczących w ćwiczeniu. Zazwyczaj są to ćwiczenia wspólne. W ćwiczeniach tych mogą brać udział dowództwa i sztaby ogólnowojskowe jednego lub kilku szczebli oraz dowództwa i sztaby rodzajów wojsk i służb. Do ćwiczeń tych powołuje się także dowództwa i sztaby wzmocnienia.

Kierownikiem ćwiczenia dowódczo-sztabowego jest zwykle przełożony dowódca. Kierownikiem takiego jednoszczeblowego ćwiczenia, w uzasadnionych przypadkach, może być bezpośredni dowódca, lecz w takich wypadkach funkcję dowódcy w ćwiczeniu pełni w zasadzie jego zastępca.

Ćwiczenia o tematyce i treści taktycznej są ćwiczeniami taktycznymi, zaś o tematyce i treści operacyjnej - ćwiczeniami operacyjnymi. Jeżeli w ćwiczeniu szkolą się dowództwa i sztaby szczebla taktycznego i operacyjnego, ćwiczenia takie są ćwiczeniami taktyczno-operacyjnymi.

Jednoszczeblowe ćwiczenia przeprowadza się z zespołem jednego szczebla dowodzenia.

W wieloszczeblowym ćwiczeniu występują dwa, trzy lub więcej szczebli dowodzenia.

Jednostronne ćwiczenie jest to takie ćwiczenie, w którym szkoleni działają tylko za jedną stronę /zawsze są wojska własne/. W roli nieprzyjaciela, przełożonego i sąsiadów występuje kierownictwo ćwiczenia. Działania nieprzyjaciela podawane są ćwiczącym w toku ćwiczenia zgodnie z organizacją i taktyką armii obcych i na podstawie planu przeprowadzenia ćwiczenia oraz w zależności od decyzji ćwiczących.

Dwustronnym ćwiczeniem nazywamy ćwiczenie, w którym występują dwa zespoły szkolonych w roli przeciwnych stron. W ćwiczeniu takim obie strony działają zazwyczaj według zasad taktyki i sztuki operacyjnej wojsk własnych, a niekiedy jedna ze stron działa zgodnie z organizacją i taktyką armii obcych. W tym celu kierownictwo ćwiczenia każdorazowo ustala umowną nazwę każdej ze stron np.: "południowi"- "północni", "wschodni" - "zachodni" lub też: "czerwoni" - "niebiescy", "brązowi" - "czarni", co jest uzależnione od przyjętej w ćwiczeniu organizacji i zasad działania wojsk odpowiedniego państwa /brytyjskich, amerykańskich, niemieckich itd./.

Zasadnicza różnica między ćwiczeniem na mapach, a ćwiczeniem szkieletowym polega na tym, że ćwiczenie na mapach przeprowadza się przeważnie w pomieszczeniu z ewentualnym wyjazdem w teren, względnie z wykorzystaniem stołów plastycznych, ze środkami łączności lub bez nich. Natomiast ćwiczenie szkieletowe przeprowadza się zawsze w terenie ze środkami łączności, a niekiedy nawet z epizodycznym udziałem wojsk, lub z oznaczonymi elementami ugrupowania bojowego co pozwala na stworzenie warunków bardziej zbliżonych do rzeczywistych.

e/ Podróże polowe

Podróże polowe mają na celu zbadanie pasa /odcinka/ teatru działań wojennych, lub poszczególnych kierunków operacyjnych, rozegranie części lub całej operacji na tle operacyjnym minionych lub przewidywanych działań wojennych. Podróże polowe stanowią ponadto końcowy etap studiowania poszczególnych operacji ostatniej wojny. Podczas tych podróży szkoleni zapoznają się z warunkami terenu w rejonach najbardziej pouczających walk oraz w połączeniu z analizą działań bojowych rozwiązują określone problemy operacyjno-taktyczne w ramach studiowanej operacji.

Podróże polowe są formą szkolenia taktyczno-operacyjnego oficerów i sztabów stosowaną w wyższych uczelniach, sztabach i instytucjach wojskowych.

W zależności od rodzaju i skali, podróże polowe mogą być operacyjno-taktyczne, specjalne i wojskowo-historyczne. Podróże polowe przeprowadza się w podobny sposób jak ćwiczenia szkieletowe lub jak ćwiczenia grupowe. W niektórych wypadkach podróż polowa może być normalną, dobrze zorganizowaną wycieczką.

x x x

Najlepszym sposobem kształtowania umiejętności i nawyków w organizacji i prowadzeniu współczesnych działań bojowych - są ćwiczenia z wojskami.

Cwiczenia z wojskami najbardziej zbliżają warunki szkolenia do charakteru przyszłych ewentualnych działań bojowych, jeżeli przeprowadzane są w trudnym i nie znanym terenie,

o różnej porze roku i doby, jeżeli przewidują rozwiązanie skomplikowanych zadań taktycznych i operacyjnych, wymagają dużego wysiłku fizycznego i moralnego. Jeden z zasadniczych celów ćwiczeń praktycznych w szkoleniu dowódców i sztabów - "doskonalenie nawyków dowódczych i sztabowych" - w ćwiczeniach z wojskami może być najlepiej zrealizowany.

Na ćwiczeniach z wojskami można w sposób najpełniejszy sprawdzić przydatność sprzętu i wyposażenia wojsk. Można również ocenić realność norm i zasad regulaminowych oraz nowych koncepcji użycia wojsk.

Cwiczenia z wojskami wymagają jednak dużego nakładu sił i środków, przy czym szkolone dowództwa i sztaby powinny być do tego rodzaju ćwiczeń doskonale przygotowane i zgrane. Cwiczenia z wojskami są więc końcowym etapem długiego i intensywnego szkolenia dowódców, sztabów oraz wojsk i zamykają okres szkoleniowy, w którym przerobiono już ustalony w programie zasadniczy temat.

Formami organizacyjnymi szkolenia praktycznego oficerów z wojskami są:

- zajęcia kompleksowe;
- musztra bojowa;
- ćwiczenia taktyczne;
- manewry.

Charakterystyka powyższych form organizacyjnych szkolenia zostanie podana w rozdziale trzecim.

II. FORMY ORGANIZACYJNE SZKOLENIA OFICERÓW I PODOFICERÓW /INSTRUKTORÓW, WYKŁADOWCÓW, DOWÓDCÓW/ W ZAKRESIE METODYKI SZKOLENIA TAKTYCZNEGO I OPERACYJNEGO

Wyposażanie oficerów i podoficerów w wiedzę oraz kształtowanie ich umiejętności, nawyków i przyzwyczajeń w zakresie metodyki szkolenia taktyczno-operacyjnego, realizowane jest również w szkoleniu teoretycznym i szkoleniu praktycznym.

1. Formy organizacyjne szkolenia teoretycznego

W szkoleniu teoretycznym z metodyki, oprócz takich form organizacyjnych, jak: wykłady /referaty, prelekcje, odczyty, informacje itp./, repetycje, seminaria, samokształcenie i konsultacje /które omawiane były w rozdziale pierwszym/, mogą dodatkowo występować jeszcze inne formy, jak na przykład:

- odprawy metodyczne;
- instruktaże;
- hospitacje.

a/ Odprawy metodyczne

Odprawy metodyczne stosowane są głównie w celu ujednolicenia metod szkolenia w oddziałach i pododdziałach, jak również w szkołach i uczelniach wojskowych. Ponadto w ramach takich odpraw należy zapoznawać z nowymi osiągnięciami i prowadzić szeroką wymianę doświadczeń w dziedzinie metodyki szkolenia oraz wyjaśniać bardziej trudne i skomplikowane zagadnienia związane z procesem szkolenia odnośnie organizacji i prowadzenia różnorodnych działań na współczesnym polu walki. Terminy, czas trwania oraz problematykę, treść i porządek odpraw metodycznych ustala każdorazowo właściwy przełożony biorąc pod uwagę konkretne warunki i potrzeby wynikające z przebiegu procesu szkolenia.

b/ I n s t r u k t a ż e

Głównym przeznaczeniem instruktaży jest udzielanie pomocy szkolącym w ich przygotowaniu się do przeprowadzenia konkretnego zajęcia lub ćwiczenia. Prowadzą je przeważnie przełożeni tych, którzy wyznaczeni zostali do prowadzenia zajęć.

Instruktaże prowadzi się w miarę potrzeb w takim miejscu i w takich warunkach, w jakich ma być prowadzone przygotowywane zajęcie /ćwiczenie/.

Sposoby prowadzenia instruktaży mogą być różne i każdorazowo zależne są od szeregu czynników, takich jak na przykład:

- stopień przygotowania, pod względem metodycznym, wyznaczonych do prowadzenia zajęć;
- rzeczywista potrzeba ze względu na temat, cele i charakter oraz ważność zagadnień przygotowywanego zajęcia lub ćwiczenia;
- stopień przygotowania szkolonych;
- możliwości materiałowego zabezpieczenia;
- czas, którym dysponuje się na przeprowadzenie instruktażu;
- inne szczególne warunki /atmosferyczne, lokalne itp./.

Jeżeli prowadzący instruktaż ma do czynienia z ludźmi o słabym przygotowaniu metodycznym, a ponadto dysponuje stosunkowo dużą ilością czasu, wówczas powinien on w sposób szczegółowy podać co i jak należy przygotować do danego zajęcia /ćwiczenia/, jak zbudować konspekt, jakie zagadnienia przerobić dokładnie, a jakie powtórzyć lub przerobić pobieżnie, jaką zastosować metodę przy przerabianiu poszczególnych zagadnień szkoleniowych oraz ile przeznaczyć czasu na ich przerobienie. W koniecznych wypadkach prowadzący instruktaż powinien pokazać praktycznie sposób prowadzenia najważniejszych fragmentów zajęcia. Następnie jeszcze przed właściwym zajęciem sprawdzić stan i jakość materiałowego zabezpieczenia oraz zażądać zreferowania strony organizacyjno-metodycznej całego zajęcia z uwzględnieniem poszczególnych zagadnień szkoleniowych, a także sposobu wykorzystania pomocy naukowych.

Jeżeli prowadzący zajęcia są dobrze przygotowani, pod względem metodycznym, wówczas można zrezygnować z udzielania wskazówek dotyczących przygotowania zajęcia, lecz ograniczyć się do jego sprawdzenia. Następnie zapoznać się ze stroną organizacyjno-metodyczną zajęcia i na tej podstawie wykazać braki i niedociągnięcia oraz wskazać zagadnienia, na które należy zwrócić szczególną uwagę, aby osiągnąć cel stawiany przed danym zajęciem.

c/ Hospitacje

Hospitacje są formą nabywania i doskonalenia umiejętności metodycznych dla mniej zaawansowanych pod tym względem oficerów i podoficerów /instruktorów, wykładowców i dowódców/, a stosowane są przeważnie w szkołach oficerskich i uczelniach wojskowych, niekiedy i w jednostkach.

Hospitacje polegają na tym, że mniej doświadczony oficer /podoficer/ pragnący przyswoić sobie umiejętności i doświadczenia metodyczne, posiadane przez lepiej pod tym względem przygotowanego kolegę - obserwuje jego pracę, uczestniczy w organizacji i przygotowaniu przez niego konkretnego zajęcia lub ćwiczenia na interesujący go temat oraz śledzi tok jego przeprowadzenia. Następnie po ewentualnej dyskusji i wymianie poglądów wyciąga dla siebie odpowiednie wnioski praktyczne w celu wzbogacenia swych umiejętności metodycznych.

Każdy początkujący wykładowca, instruktor czy dowódca, w miarę potrzeb i posiadanego czasu, powinien jak najczęściej korzystać z hospitacji. Każdy oficer korzystający z hospitacji powinien być tak przygotowany do zajęcia hospitacyjnego, jak gdyby sam miał to zajęcie prowadzić. Pomoże mu to w dokonaniu dokładnej i bardzo wnikliwej obserwacji pracy prowadzącego zajęcia oraz pozwoli ustosunkować się do niej krytycznie.

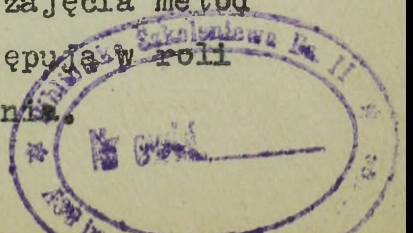
2. Przejściowe formy organizacyjne szkolenia

Formami przejściowymi między szkoleniem teoretycznym i praktycznym w dziedzinie metodyki szkolenia taktyczno-operacyjnego są zajęcia i ćwiczenia pokazowe.

a/ Zajęcia pokazowe

Zajęcia pokazowe mają być przykładem i wzorem do naśladowania. Należy przeprowadzać je na zasadnicze i najbardziej skomplikowane tematy, w zakresie których konieczna jest pomoc szkolonym z dziedziny metodyki.

Celem zajęć pokazowych jest dokładne pokazanie strony organizacyjnej i właściwych dla danego zajęcia metod szkolenia. W tego typu zajęciach szkoleni występują w roli obserwatorów, którymi kieruje kierownik szkolenia.

Przeprowadzenie takich zajęć powinno się powierzać oficerom najlepiej przygotowanym pod względem metodycznym.

Zajęcia pokazowe zawsze prowadzi się w takich warunkach, z jakimi zetkną się szkoleni w praktyce.

Przed rozpoczęciem zajęć pokazowych należy zapoznać szkolonych z tematem i celem szkolniowym oraz z przygotowaniem danego zajęcia. W odpowiednich momentach zajęcia, kierownik szkolenia może dawać niezbędne wyjaśnienia, a po zakończeniu całości zajęcia przeprowadza jego omówienie w celu wyciągnięcia niezbędnych wniosków praktycznych.

Charakterystyka ćwiczeń pokazowych zostanie podana w rozdziale trzecim.

3. Formy organizacyjne szkolenia praktycznego

Formami szkolenia praktycznego oficerów /podoficerów/ w zakresie metodyki szkolenia taktyczno-operacyjnego są:

- zajęcia instruktorsko-metodyczne;
- ćwiczenia metodyczne;
- ćwiczenia kursowe /prace indywidualne/.

a/ Zajęcia instruktorsko-metodyczne

Zajęcia instruktorsko-metodyczne mają na celu wyrabianie praktycznych nawyków organizacyjnych i metodycznych. Mogą być one organizowane w dwojaki sposób.

Pierwszy sposób polega na tym, że przełożony /kierownik szkolenia/ występuje w roli prowadzącego zajęcia, a uczestnicy szkolenia /wykładowcy lub instruktorzy wyznaczeni do prowadzenia zajęć/ występują w roli szkolonych. Sposób ten pozwala pokazać szkolonym wzór organizacji i przygotowania danego zajęcia oraz dobór metod i ich stosowania przy przerabianiu poszczególnych zagadnień szkoleniowych w ramach danego tematu. Ujemną stroną tego sposobu jest to, że ogranicza on swobodę wymiany zdań uczestników szkolenia.

Drugi sposób polega na tym, że w roli prowadzącego zajęcia występuje jeden spośród uczestników szkolenia, a wszyscy pozostali występują w roli szkolonych. Po zakończeniu zajęcia ^{prze} prowadzi się omówienie. Zajęcia prowadzone w taki sposób odbywają się pod nadzorem kierownika szkolenia.

Zapewniają one, w czasie omówienia, pełną swobodę wymiany zdań i bardziej spełniają swoje zadanie. Przy stosowaniu tego sposobu, do prowadzenia zajęcia mogą się przygotować wszyscy uczestnicy szkolenia, względnie jeden lub kilku z nich.

Zajęcia instruktorsko-metodyczne mają najczęstsze zastosowanie w jednostkach.

X b/ Cwiczenia metodyczne

Cwiczenia metodyczne mają kształtować umiejętności i nawyki szkolonych w zakresie opracowywania, organizacji i prowadzenia ćwiczeń taktycznych.

Cwiczenia metodyczne znajdują zastosowanie przeważnie w szkołach i uczelniach wojskowych. Te ćwiczenia prowadzi się w ramach godzin programowych w analogiczny sposób jak ćwiczenia grupowe. W ramach ćwiczenia metodycznego przerabia się ze szkolonymi jeden określony temat, który z kolei może obejmować swym zasięgiem kilka różnych zajęć.

c/ Cwiczenia kursowe /prace indywidualne/

Cwiczenia kursowe są formą organizacyjną szkolenia, w ramach których przede wszystkim doskonalą się, a w pewnym sensie sprawdzają umiejętności oraz nawyki metodyczne uczestników szkolenia w zakresie opracowywania, organizacji i prowadzenia konkretnych ćwiczeń /zajęć/. Cwiczenia kursowe stosowane są w szkołach i uczelniach wojskowych.

Istota ćwiczeń kursowych polega na tym, że każdy spośród szkolonych indywidualnie opracowuje określony fragment lub całość odrębnego ćwiczenia w oparciu o pisemne wytyczne wykładowcy. Cwiczenia te opracowują szkoleni w ramach czasu przeznaczanego na samokształcenie. Podczas opracowywania ćwiczenia kursowego każdy może korzystać z niezbędnych mu konsultacji.

Po sprawdzeniu ćwiczeń opracowanych przez szkolonych i wniesieniu przez nich ewentualnych poprawek, wykładowca /w zależności od sytuacji i potrzeb/ wyznacza kilku spośród szkolonych, którzy wykorzystując opracowane przez siebie materiały - prowadzą zajęcia /ćwiczenia/ z pozostałymi

uczestnikami szkolenia. Zajęcia takie prowadzą wyznaczeni słuchacze pod kierownictwem wykładowcy według zasad obowiązujących w zajęciach instruktorsko-metodycznych.

III. FORMY ORGANIZACYJNE SZKOLENIA TAKTYCZNEGO WOJSK RAKIETOWYCH I ARTYLERII

Szkolenie taktyczne jest głównym przedmiotem w całokształcie szkolenia bojowego wojsk i obejmuje ono wszystkie szczeble do dywizji /korpusu/ włącznie. Natomiast nauczanie pozostałych przedmiotów skierowane jest na zapewnienie wysokiego poziomu szkolenia taktycznego.

W szkoleniu taktycznym wojsk, podobnie jak w szkoleniu taktyczno-operacyjnym oficerów i sztabów, można wyodrębnić szkolenie teoretyczne i szkolenie praktyczne.

1. Formy organizacyjne szkolenia teoretycznego

Szkolenie teoretyczne wojsk realizowane jest w zasadzie tylko w początkowym okresie szkolenia, a jego celem jest:

- zaznajomienie żołnierzy służby zasadniczej z organizacją, uzbrojeniem i sprzętem bojowym swego pododdziału i oddziału, a niekiedy związku taktycznego;
- zapoznanie z ogólnymi zasadami prowadzenia zasadniczych rodzajów działań bojowych w warunkach współczesnego pola walki;
- zapoznanie z podstawowymi wiadomościami o broni masowego rażenia oraz ze środkami i sposobami obrony przed skutkami jej działania.

W szkoleniu teoretycznym wojsk raketowych i artylerii występują tylko niektóre z form organizacyjnych stosowanych w teoretycznym szkoleniu oficerów i sztabów.

Szkolenie teoretyczne rozpatrywanych wojsk powinno być realizowane w sposób poglądowy. W związku z tym formami tego szkolenia są najczęściej różne pokazy realizowane dostępnymi środkami oraz wykłady bogato ilustrowane materiałami poglądowymi lub łączone z pokazem. Ponadto szkolenie teoretyczne oparte jest na pracy samokształceniowej żołnierzy.

2. Formy organizacyjne szkolenia praktycznego

Szkolenie taktyczne wojsk raketowych i artylerii głównie oparte jest na szkoleniu praktycznym i realizowane przeważnie w polu, w różnych warunkach terenowych, porach roku i dnia, gdyż zapewnia ono najlepsze rezultaty.

W szkoleniu praktycznym tych wojsk stosuje się następujące formy organizacyjne:

- zajęcia praktyczne według specjalności i funkcji;
- zajęcia samodzielne i kompleksowe;
- musztra bojowa;
- ćwiczenia taktyczne;
- manewry.

a/ Zajęcia praktyczne

Zajęcia praktyczne według specjalności i funkcji występują przeważnie w okresie szkolenia pojedynczego szeregowca specjalisty i prowadzone są w określonych grupach /zespołach/ szkoleniowych poszczególnych specjalności. Zajęcia te z jednej strony wzbogacają zasób wiedzy teoretycznej szkolonych, a przede wszystkim wyrabiają u nich umiejętności, nawyki i przyzwyczajenia, niezbędne dla sprawnego obsługiwania broni, sprzętu bojowego, różnych maszyn i urządzeń technicznych podczas wykonywania określonych zadań bojowych na polu walki. Podczas tych zajęć szkoleni mają możliwość pogłębiania teorii, a w głównej mierze opanowania różnorodnych ruchów, czynności i zespołów czynności składających się na określoną działalność. Z powyższego wynika, że zajęcia praktyczne zawierają w sobie pewne elementy teorii i działalności praktycznej. Każda działalność typu umysłowego i fizycznego będąca treścią zajęcia praktycznego powinna być objaśniona i pokazana szkolonym w sposób wzorowy. W wyniku objaśnień każdy uczestnik szkolenia powinien rozumieć sens każdej czynności oraz jej związek z całością tego działania. W niektórych uzasadnionych przypadkach szkolący powinien podać teoretyczne zasady lub reguły, na których oparta jest demonstrowana czynność. Po objaśnieniu i pokazie szkoleni przystępują do wykonania najpierw pojedynczych /elementarnych/ czynności, następnie coraz bardziej

złożonych, trudnych i skomplikowanych stanowiących już kompleksową działalność. Czynności te powtarza się aż do całkowitego opanowania. Zajęcia praktyczne początkowo mogą być prowadzone w salach wykładowych, gabinetach, działowniach itp., a następnie na placach ćwiczeń, poligonach lub w innych warunkach polowych.

Umiejętność wykonania elementarnych czynności wyrabia się w ramach poszczególnych przedmiotów szkolenia, związanych ściśle ze szkoleniem taktycznym. Natomiast umiejętność wykonywania określonych zadań bojowych stanowiących kompleks czynności kształtuje się w zajęciach i ćwiczeniach taktycznych.

b/ Zajęcia samodzielne i kompleksowe

S a m o d z i e l n e z a j ę c i a t a k - t y c z n e prowadzi się z najmniejszymi komórkami organizacyjnymi wojsk raketowych i artylerii /sekcja, drużyna, działon, zespół a czasem pluton/.

Celem samodzielnych zajęć taktycznych jest nauczanie stanu osobowego szkolonych pododdziałów wykonywania różnorodnych zadań w skomplikowanych sytuacjach bojowych.

Zajęcia te prowadzi się w ramach zgrywania najmniejszych pododdziałów, po opanowaniu przez szkolonych z innych przedmiotów tych zagadnień i tematów, których znajomość jest konieczna podczas danego zajęcia taktycznego. Temat każdego samodzielnego zajęcia taktycznego przerabia się w całości z zachowaniem odpowiedniej kolejności poszczególnych zagadnień. Zajęcia te prowadzi się ze sprzętem bojowym lub sprzętem zastępczym.

Z a j ę c i a k o m p l e k s o w e organizuje się i prowadzi w celu zgrywania najmniejszych pododdziałów w ramach wyższego szczebla tj. w składzie plutonu, baterii /dywizjonu/ pod kierownictwem dowódcy plutonu lub baterii /dywizjonu/. Na zajęciach kompleksowych doskonalili się jednocześnie wyszkolenie specjalne szeregowców, podoficerów i oficerów.

Początkowo zajęcia kompleksowe nacelowuje się na utrwalanie i pogłębianie umiejętności praktycznych poszczególnych drużyn /sekcji i działaków, zespołów/ działających w składzie plutonu dowodzenia baterii lub dywizjonu. Następnie zajęcia kompleksowe należy wykorzystać do zgrania plutonu dowodzenia, baterii /dywizjonu/ w całości. A więc w zajęciach kompleksowych uczestniczą wszyscy specjaliści /cały skład osobowy/, którzy wchodzi w skład plutonu lub baterii /dywizjonu/, podczas gdy samodzielne zajęcia taktyczne dotyczą tylko jednego szczebla organizacyjnego i jednej specjalności.

Podczas zajęć kompleksowych stan osobowy przerabia najważniejsze zagadnienia szkoleniowe według specjalności w takim zakresie i kolejności, by przygotować cały pododdział do wykonywania trudnych czynności podczas ćwiczeń taktycznych. Przy tym dla poszczególnych specjalności z zagadnieniami taktycznymi łączy się odpowiednie zagadnienia z budowy sprzętu, służby ogniowej i innych przedmiotów specjalnych. Sposób łączenia zagadnień z poszczególnych przedmiotów specjalnych z zagadnieniami taktycznymi powinien być każdorazowo podyktowany poziomem wyszkolenia stanu osobowego pododdziałów i konkretnymi potrzebami.

Zajęcia kompleksowe należy prowadzić na tle określonej sytuacji taktycznej zgodnie z tematem. Zapewnia to najkonkretniejsze szkolenie stanu osobowego podczas zgrywania całych pododdziałów /plutonów, baterii, dywizjonów/. W zależności od konkretnych warunków rozmieszczenia jednostki zajęcia kompleksowe można prowadzić w rejonie zakwaterowania lub na placach ćwiczeń. W czasie tych zajęć pododdziały baterii /dywizjonu/ rozwija się zwykle na skróconych odległościach, co w znacznym stopniu ułatwia pracę dowódcy w kierowaniu zajęciami oraz zmniejsza zużycie metogodzin. Jeśli pozwala czas i środki materiałowe na zajęcia kompleksowe można wyjeżdżać poza rejon zakwaterowania. W tych wypadkach poszczególne elementy ugrupowania bojowego baterii /dywizjonu/ mogą być rozwijane na normalnych odległościach, lecz każdy wyjazd poza rejon zakwaterowania należy organizować z przestrzeganiem wszelkich zasad zachowania tajemnicy wojskowej.

Zajęcia kompleksowe mogą być łączone z treningami z kierowania ogniem.

c/ Musztra bojowa

Musztra bojowa jest formą organizacyjną szkolenia, w ramach której należy nauczyć szkolonych techniki praktycznego wykonywania poszczególnych czynności i zespołów czynności stanowiących fragmenty działania z zakresu taktyki. Ta forma szkolenia ułatwia należyte zgranie pododdziałów do wykonywania przez nie różnych skomplikowanych zadań bojowych na ćwiczeniach taktycznych. A więc w ramach musztry bojowej z reguły przygotowuje się poszczególne pododdziały do konkretnych ćwiczeń taktycznych. W niektórych wypadkach w ramach musztry bojowej mogą być przerabiane ponownie słabo opanowane zagadnienia szkoleniowe, które wynikły w czasie ćwiczeń taktycznych.

Istota musztry bojowej polega na tym, że na tle taktycznym przerabia się wybrane fragmenty działań bojowych w różnych warunkach i sytuacjach na polu walki, w wykonaniu których zaangażowany jest jednocześnie cały skład osobowy ćwiczącego pododdziału.

Najcharakterystyczniejszymi zagadnieniami szkoleniowymi, które najczęściej przerabia się podczas musztry bojowej mogą być:

- ułożenie oporządzenia na samochodach i wozach bojowych;
- zbiórki stanu osobowego przy samochodach /wozach bojowych/ na komendę: "PRZY WOZACH-ZBIORKA" i wykonanie komendy: "NA WOZY NA MIEJSCA";
- działanie stanu osobowego baterii /dywizjonu/ w czasie marszu na sygnał powiadamiania o zagrożeniu napadu bronią masowego rażenia oraz podczas odpierania naziemnego lub powietrznego napadu nieprzyjaciela;
- obejście lub pokonanie odcinków terenu, skażonych środkami trującymi lub promieniotwórczymi;
- przesunięcie baterii /dywizjonu/ w nowy rejon stanowisk startowych /ogniowych/ w obronie;

- rozwinięcie baterii /dywizjonu/ w ugrupowanie bojowe w przewidywanym lub nieprzewidywanym rejonie stanowisk startowych /ogniowych/;
- działanie baterii /dywizjonu/ podczas wykonywania zadania ogniowego;
- likwidacja skutków napadu broni masowego rażenia nieprzyjaciela /udzielenie pierwszej pomocy rannym, gaszenie pożarów, wykonanie częściowego odkażenia i dezaktywacji sprzętu bojowego/;
- ubezpieczenie bezpośrednie i samoobrona baterii /dywizjonu/ w rejonie stanowisk startowych /ogniowych/.

Pokrewne zagadnienia bezpośrednio lub pośrednio związane z nimi lecz stanowiące treść innych przedmiotów, przerabia się tylko w niezbędnym zakresie. Każde zagadnienie szkoleniowe przerabia się początkowo według poszczególnych elementów, a następnie w całości. Słabo opanowane elementy działań powtarza się aż zostaną one przyswojone przez szkolonych i uzyska się należyte zgranie ćwiczącego pododdziału przy jego wykonaniu. Na tych zajęciach skład osobowy ćwiczącego pododdziału doskonali również swoje umiejętności nabyte w ramach innych przedmiotów szkolenia bojowego. W końcowej części zajęć należy kolejno przeciwieć całość przerabianych zagadnień szkoleniowych, a następnie przystąpić do omówienia zajęcia. Niekiedy częścią składową omówienia może być pokaz wykonania niektórych czynności, które były przedmiotem danego zajęcia.

Musztrę bojową prowadzą dowódcy szkolonego pododdziału.

Na zajęcia z musztry bojowej wyprowadza się pododdziały w pełnym składzie z etatowym uzbrojeniem, oporządzeniem i wyposażeniem. W zależności od celu szkolenia, na zajęcia takie można powoływać również środki wzmocnienia. Zajęcia te prowadzi się jako jednostronne z tym, że w zależności od konkretnych potrzeb, działalność nieprzyjaciela i własnych środków ogniowych można pozorować przy pomocy różnych posiadanych środków imitujących.

X d/ Cwiczenia taktyczne

Cwiczenia taktyczne są najbardziej odpowiednią formą szkolenia, zapewniającą należyte zgranie pododdziałów, oddziałów i związków taktycznych oraz przygotowanie do różnych działań bojowych prowadzonych w skomplikowanej sytuacji naziemnej i powietrznej, w warunkach użycia broni jądrowej i innych współczesnych środków walki. Dają one możliwość przerobienia wszystkich działów szkolenia bojowego w sytuacjach najbardziej zbliżonych do rzeczywistych warunków współczesnego pola walki oraz sprzyjają osiągnięciu i utrzymaniu pełnej gotowości bojowej wojsk.

Na ćwiczeniach taktycznych z wojskami przede wszystkim:

- zgrywa się działalność całych zespołów, pododdziałów, oddziałów i związków taktycznych;
- doskonalą się współdziałanie różnych rodzajów wojsk i służb we wspólnych działaniach bojowych na polu walki;
- doskonalą się umiejętności i nawyki praktycznego działania szeregowców, podoficerów, oficerów i sztabów oraz przygotowuje się cały skład osobowy do długotrwałych i skomplikowanych działań bojowych wymagających dużego wysiłku fizycznego, umysłowego i moralnego;
- sprawdza się stopień zgrania pododdziałów, oddziałów lub związku taktycznego oraz ich zdolność wykonywania różnorodnych zadań bojowych na współczesnym polu walki.

Cwiczenia taktyczne wojsk raketowych i artylerii dzieli się:

a/ w zależności od przeznaczenia i zasadniczego celu na:

- pokazowe;
- zgrywające;
- kontrolne;
- doświadczalne;

b/ w zależności od składu ćwiczących pododdziałów, oddziałów lub związków taktycznych na:

- samodzielne;
- wspólne,
- z oznaczonymi elementami ugrupowania bojowego /w ramach ćwiczeń samodzielnych i wspólnych/;

c/ w zależności od szczebla

ćwiczenia samodzielne na: ćwiczenia wspólne na:

- plutonowe;	- plutonowe;
- bateryjne;	- kompanijne;
- dywizjonowe;	- batalionowe;
- pułkowe;	- pułkowe;
- brygadowe;	- dywizyjne;
	- korpuśne;

d/ w zależności od ilości ćwiczących szczebli na:

- jednoszczeblowe /występują w sporadycznych przypadkach/;
- wieloszczeblowe /z zasady/;

e/ w zależności od ilości stron ćwiczących na:

- jednostronne;
- dwustronne;

f/ w zależności od sposobu przedstawiania działalności ogniowej wyodrębniamy ćwiczenia:

- bez strzelania;
- ze strzelaniem amunicją bojową;
- z elementami strzelań bojowych;

g/ w zależności od objętości tematu na:

- zwykłe;
- kompleksowe.

P o k a z o w e ć w i c z e n i a t a k t y -
c z n e organizuje i prowadzi się w celu:

- pokazania oficerom /podoficerom/ strony organizacyjnej ćwiczenia i najważniejszej metody jego przeprowadzania;
- pokazania nowych sposobów wykorzystania i działania pododdziału /oddziału, związku taktycznego/ związanych z wprowadzeniem nowych rodzajów uzbrojenia, zmian w organizacji wojsk i taktyce;
- pokazania żołnierzom służby zasadniczej podstawowych rodzajów działań bojowych oraz wzorowych czynności ćwiczących, których uczestnicy pokazu mają nauczyć się w dalszym procesie szkolenia.

Ćwiczenia pokazowe wymagają bardzo dokładnego przygotowania i organizacji. W zasadzie prowadzi się je w terenie zawczasu przygotowanym i dokładnie znanym ćwiczącym.

Ponadto pododdział /oddział, związek taktyczny/ biorący udział w tym ćwiczeniu, w określonych wypadkach, może być uprzednio przeszkolony i przeinstruowany. Ćwiczenia te mają organizować i prowadzić przełożeni o dwa kolejne szczeble wyżej od dowódcy szczebla ćwiczącego, np.: z plutonem - dowódca dywizjonu /batalionu/ itd.

Cwiczenie pokazowe organizowane dla oficerów powinno być poprzedzone przez nich studiowaniem myśli przewodniej oraz strony organizacyjnej ćwiczenia. Ponadto bezpośrednio przed ćwiczeniem należy pokazać uczestnikom pokazu ćwiczący pododdział /oddział, związek taktyczny/ z pełnym jego wyposażeniem i wzmocnieniem oraz zapoznać ich z obowiązującymi w ćwiczeniu sygnałami.

W toku ćwiczenia pokazowego informuje się wszystkich jego uczestników o działaniu wojsk własnych i nieprzyjaciela. Uczestnicy pokazu, dla których organizowane jest ćwiczenie pokazowe, powinni znajdować się w czasie ćwiczenia w takim miejscu, z którego widoczność zapewniłaby wątkliwą obserwację przebiegu ćwiczenia.

Po zakończeniu ćwiczenia pokazowego przeprowadza się omówienie z jego uczestnikami.

C w i c z e n i a z g r y w a j ą c e są podstawą w szkoleniu taktycznym wojsk raketowych i artylerii. Poprzedza się je ćwiczeniami pokazowymi chociażby na jeden zasadniczy temat przewidziany w poszczególnych okresach /podokresach/ szkolenia oraz zajęciami praktycznymi, samodzielnymi i kompleksowymi oraz mustrą bojową. W ramach ćwiczeń zgrywających doskonalili się umiejętności i nawyki nabyte przez żołnierzy w szkoleniu poprzedzającym ćwiczenia oraz kształtuje się ich umiejętności i nawyki w działaniu zespołowym, a następnie zgrywa się działania małych zespołów w składzie pododdziału, a tych z kolei w składzie oddziału itd. Na ćwiczenia zgrywające przeznaczają się najwięcej czasu. Ćwiczenia te w artylerii organizują i prowadzą dowódcy ćwiczących pododdziałów i oddziałów, a w wojskach raketowych - ich bezpośredni przełożeni.

Po ćwiczeniach zgrywających organizuje się na każdym szczeblu, po jednym ćwiczeniu kontrolnym zgranka. Np.: po zakończeniu zgrywania baterii przeprowadza się ćwiczenia kontrolne zgrania baterii. W analogiczny sposób postępuje się na kolejnych szczeblach.

Pełniejsza charakterystyka ćwiczeń kontrolnych zostanie podana w czwartym rozdziale niniejszego skryptu.

Doświadczalne ćwiczenia taktyczne organizuje się i przeprowadza na rozkaz wyższych dowódców. Celem tych ćwiczeń może być: zbadanie możliwości bojowych, nowej organizacji, nowych sposobów prowadzenia walki i zastosowania w walce nowych rodzajów uzbrojenia.

Cwiczenia taktyczne prowadzone z pododdziałem, oddziałem lub związkami taktycznymi wojsk raketowych i artylerii /bez żadnych środków wzmocnienia lub ze środkami wzmocnienia/- nazywamy ćwiczeniami samodzielnymi. Te ćwiczenia są przygotowaniem do ćwiczeń wspólnych i prowadzi się je na tematy identyczne lub zbliżone do tematów ćwiczeń wspólnych.

Cwiczenia taktyczne, w których uczestniczy pododdział, oddział lub związek taktyczny wojsk raketowych i artylerii wraz z innymi rodzajami wojsk i służb - nazywamy ćwiczeniami wspólnymi. W pododdziałach i oddziałach o niekompletnych stanach osobowych oraz w przypadkach braku dostatecznej ilości środków materiałowych i technicznych, prowadzi się ćwiczenia taktyczne z oznaczonymi elementami ugrupowania bojowego.

Samodzielne ćwiczenia zgrywające artylerii mogą organizować i prowadzić dowódcy ćwiczących pododdziałów, oddziałów i związków taktycznych, zaś ćwiczenia wspólne organizują i prowadzą starsi dowódcy o jeden szczebel wyżej od dowódcy ćwiczącego pododdziału, oddziału lub związku taktycznego. Samodzielne i wspólne ćwiczenia zgrywające wojsk raketowych z reguły organizują i prowadzą przełożeni dowódcy. W czasie ćwiczeń wspólnych, wszystkie biorące w nich udział pododdziały poszczególnych rodzajów wojsk i służb, oprócz ogólnych zagadnień szkoleniowych będących treścią

ćwiczenia, powinny doskonalić swoje umiejętności z zakresu szkolenia specjalnego odpowiednio do tematu ćwiczenia.

Ćwiczenia taktyczne przeprowadzane z wojskami w zależności od szczebla nazywają się: p l u t o n o w y m i , b a t e r y j n y m i , / k o m p a n i j n y m i / , d y w i z j o n o w y m i / b a t a l i o n o w y m i / , p u ł k o w y m i , b r y g a d o w y m i , / d y w i z y j n y m i / , / k o r p u ś n y m i / ć w i c z e n i a m i t a k t y c z n y m i .

Wszystkie ćwiczenia taktyczne wojsk raketowych i artylerii od baterii /plutonu/ wzwyż są ć w i c z e n i a m i w i e l o s z c z e b l o w y m i . Tylko ćwiczenia taktyczne plutonu ogniowego baterii rakiet taktycznych /prowadzone rzadko/ będą ć w i c z e n i a m i j e d n o s z c z e b l o w y m i .

Ćwiczenia taktyczne z wojskami mogą być j e d n o s t r o n n e i d w u s t r o n n e . Zależy to od tego, czy przeciwna strona ćwiczy, czy jest tylko pozorowana.

W jednostronnych ćwiczeniach taktycznych działalność przeciwnika pozoruje się wydzielonymi do tego celu siłami i środkami. Niedopuszczalne jest w zasadzie prowadzenie jednostronnych ćwiczeń taktycznych bez pozorowania działalności nieprzyjaciela.

W dwustronnym ćwiczeniu taktycznym każda ze stron wykonuje swoje zadania bojowe.

Dwustronne ćwiczenia taktyczne w porównaniu z jednostronnymi dają możliwość stworzenia warunków najbardziej zbliżonych do sytuacji bojowej. Skład stron dwustronne^{gq} ćwiczenia taktyczne ustala się każdorazowo w zależności od konkretnych możliwości i potrzeb.

Jednostronne ćwiczenia taktyczne z wojskami można prowadzić zarówno bez strzelania, jak i ze s t r z e l a n i e m a m u n i c j ą b o j o w ą /z elementami strzelań bojowych/. W ćwiczeniach ze strzelaniem amunicją bojową zadania mogą wykonywać pododdziały piechoty, czołgów, wojsk raketowych i artylerii lub tylko niektóre z nich. W tym ostatnim wypadku pozostałe pododdziały mogą prowadzić ogień amunicją ćwiczebną lub w ogóle nie uczestniczyć

w danym ćwiczeniu. Dowodem tego może być fakt, że w samodzielnych ćwiczeniach taktycznych wojsk raketowych i artylerii, strzelania amunicją bojową w większości odbywane są bez udziału piechoty i czołgów. Podobnie ćwiczenia taktyczne piechoty ze strzelaniem amunicją bojową mogą odbywać się bez udziału wojsk raketowych i artylerii, a nawet czołgów.

Cwiczenia taktyczne ze strzelaniem amunicją bojową przeprowadza się w celu podsumowania wyników szkolenia bojowego po zakończeniu ważniejszych okresów /podokresów/ szkoleniowych. Umożliwiają one osiągnięcie daleko idących celów szkoleniowych oraz wykonanie przez wojska zadań bojowych w najściślejszym powiązaniu z zadaniami ogniowymi.

Do ćwiczeń taktycznych bez strzelania, a tym bardziej ze strzelaniem amunicją bojową dopuszcza się tylko te pododdziały, oddziały lub związki taktyczne wojsk raketowych i artylerii, które są w pełni do tego przygotowane.

W dwustronnych ćwiczeniach taktycznych, działalność środków ogniowych obu stron ćwiczących można pozorować przy pomocy amunicji ćwiczebnej i innych środków pozoracji. Tylko w nielicznych ćwiczeniach dwustronnych mogą występować elementy strzelań bojowych.

We wszystkich ćwiczeniach taktycznych można pozorować działalność lotnictwa i środków masowego rażenia jeśli pozwala na to sytuacja i posiadane środki.

W szkoleniu praktycznym wojsk szeroko stosuje się kompleksowe ćwiczenia taktyczne, które łączą w sobie kilka samodzielnych tematów. Wspólne ćwiczenia kompleksowe mogą być stosowane dopiero od szczebla kompanii wzwyż. Przy tym pożądanym jest, by ćwiczenia kompleksowe były poprzedzane zwykłymi ćwiczeniami taktycznymi, przynajmniej z zasadniczych tematów wchodzących w skład tematów ćwiczeń kompleksowych.

Z punktu widzenia racjonalnego wykorzystania czasu i amunicji oraz innych środków materiałowych i technicznych najlepsze efekty szkoleniowe uzyskuje się we wspólnych ćwiczeniach kompleksowych, w których zadania ogniowe wykonywane są przez różne rodzaje wojsk. Jednakże organizacja takich ćwiczeń jest bardzo trudna.

Wszystkie ćwiczenia taktyczne z wojskami przeprowadza się podczas jednorazowego wyjścia w teren. Czas operacyjny na tych ćwiczeniach powinien pokrywać się zawsze z czasem astronomicznym. Na ćwiczenia taktyczne wyprowadza się cały skład osobowy pododdziału lub oddziału wraz z etatowymi organami zaopatrzenia, służby technicznej, medycznej itd. Podczas ćwiczeń taktycznych wojsk należy wykonywać wszystkie niezbędne prace wynikające z charakteru ćwiczenia, zgodnie z wymogami współczesnego pola walki. Szczególną uwagę należy zwracać na wszelkie przedsięwzięcia związane z obroną przed bronią masowego rażenia w powiązaniu z odpowiednią sytuacją bojową.

c/ M a n e w r y

Najwyższą formą szkolenia taktyczno-operacyjnego oficerów, sztabów i wojsk są manewry. W manewrach mogą brać udział różne rodzaje wojsk i sił zbrojnych. Temat, ogólne cele, zagadnienia szkoleniowe oraz skład wojsk biorących udział w manewrach określa każdorazowo Minister Obrony Narodowej. W czasie manewrów można zgrywać działalność wojsk w ramach związku taktycznego lub operacyjnego, sprawdzać stan gotowości bojowej wojsk oraz podsumowywać wyniki ich szkolenia. Ponadto w czasie manewrów można sprawdzać poszczególne założenia teoretyczne, studiować określony kierunek operacyjny oraz realizować szereg innych różnorodnych celów. Główny cel manewrów może być niekiedy podyktowany względami politycznymi i sytuacją międzynarodową.

Manewry są zawsze wieloszczeblowe. Mogą one być prowadzone w formie dwustronnych ćwiczeń kompleksowych połączonych ze strzelaniem amunicją bojową i bombardowaniem lotniczym. Strzelanie amunicją bojową i bombardowanie lotnicze odbywają się z reguły na poligonach. W tych okresach działalność strony przeciwnej jest tylko odpowiednio pozorowana.

IV. FORMY SPRAWDZANIA /KONTROLI/ WYNIKÓW SZKOLENIA TAKTYCZNEGO
I OPERACYJNEGO

Kontrola i ocena wyników szkolenia są stałymi i nieodzownymi ogniwami procesu szkolenia przenikającymi wszystkie jego elementy.

Kontrola orientuje szkolącego i szkolonych o wynikach ich wspólnej pracy, mobilizuje szkolonych do wzmożonego wysiłku, a tym samym staje się powodem głębszego przyswajania wiadomości i umiejętności. W wyniku kontroli można ujawnić wszelkie luki i niedociągnięcia w opanowaniu materiału przez szkolonych. Ujawnianie słabych punktów w opanowaniu materiału szkoleniowego podczas kontroli, dokonywane jest nie tylko przez szkolącego lecz i przez samych szkolonych.

Kontrola kształtuje krytyczny stosunek do własnej wiedzy, przyzwyczajają i wdraża do samokontroli oraz wyrabia świadomą dyscyplinę u szkolonych.

Skuteczna kontrola powinna stanowić określony system. Na ten system składają się kontrole bieżące i okresowe /sporadyczne/.

Kontrola bieżąca realizowana jest niemal we wszystkich formach szkolenia omawianych poprzednio, a kontrolą tą mogą być objęci jednorazowo w zasadzie tylko niektórzy spośród szkolonych. Taka kontrola pozwala ujawniać w porę różnego charakteru niedociągnięcia szkolonych oraz stosować określone środki zapobiegawcze.

Kontrole okresowe /sporadyczne/ stosuje się po przerobieniu pewnego cyklu materiału szkoleniowego, pod koniec podokresów /okresów/, semestrów lub roku szkolnego. Kontrole okresowe /sporadyczne/ pozwalają zorientować się w jakim stopniu szkoleni przyswoili sobie materiał przerobiony w okresie objętym kontrolą, a ponadto jaka jest ich sprawność stosowania wiedzy teoretycznej w działalności praktycznej. Kontrole okresowe /sporadyczne/ mają być podstawą oceny wiadomości, umiejętności i nawyków nabytych przez szkolonych.

W celu uzyskania wszechstronnego obrazu o wiedzy, umiejętnościach i nawykach szkolonych, stosuje się różne formy kontroli. W związku z tym w szkoleniu taktyczno-operacyjnym oficerów oraz w szkoleniu taktycznym wojsk rakietowych i artylerii, obok form organizacyjnych szkolenia omawianych dotychczas, występują jeszcze specjalne formy, których głównym celem jest sprawdzanie wiedzy, umiejętności i nawyków szkolonych. Wspomniano już, że bieżące sprawdzanie wiedzy szkolonych oraz ich umiejętności i nawyków w stosowaniu teorii w praktyce, odbywa się prawie we wszystkich omawianych poprzednio formach organizacyjnych szkolenia, lecz nie jest to ich głównym celem. I na odwrót cele realizowane w poprzednich formach organizacyjnych szkolenia mogą być częściowo osiągnięte w formach kontroli okresowej, które poniżej zostaną scharakteryzowane.

Do form okresowego sprawdzania wyników szkolenia taktycznego i operacyjnego należą:

- kolokwia;
- egzaminy;
- ćwiczenia sprawdzające i egzaminacyjne;
- prace dyplomowe;
- ćwiczenia kontrolne;
- zawody.

a/ K o l o k w i a

Kolokwium jest formą indywidualnego sprawdzania wyników szkolenia taktycznego i operacyjnego. Ta forma sprawdzania wyników szkolenia stosowana jest w szkołach i uczelniach wojskowych. Kolokwia stosuje się przeważnie po zakończeniu określonego cyklu szkoleniowego lub pod koniec semestra, względnie roku szkolnego.

Główną funkcją kolokwiów jest ustne sprawdzenie stopnia opanowania wiedzy przez szkolonych oraz ich zasobu wiadomościowego tj. znajomości faktów, pojęć, praw i uogólnień, a ponadto sprawdzenie umiejętności i zdolności rozumowania oraz stosowania w praktyce nabytej wiedzy.

Pytania stawiane szkolonym mogą dotyczyć dowolnych zagadnień w ramach określonego materiału szkoleniowego.

Kolokwium przyjmuje zazwyczaj pracownik nauki /wykładowca/ prowadzący zajęcia w danej grupie szkoleniowej lub pracownik nauki /wykładowca/ wyznaczony w tym celu przez szefa odnośnej katedry /odnośnego cyklu/. Wyniki kolokwium wpisuje się do indeksu. Zdanie kolokwium jest warunkiem dopuszczenia do kontynuowania dalszych studiów. Terminy zdania kolokwiów zarówno zasadniczych, jak i poprawkowych, podawane są zazwyczaj w rozkładach zajęć.

b/ E g z a m i n y

Egzaminy są szeroko stosowaną formą sprawdzania wiadomości szkolonych z dziedziny taktyki i sztuki operacyjnej.

Egzaminy z taktyki i sztuki operacyjnej dotyczą głównie oficerów w jednostkach, wyższych sztabach i instytucjach centralnych MON oraz słuchaczy szkół i uczelni wojskowych, a także ich kadry. Egzaminy z taktyki dotyczą również podoficerów i szeregowców w jednostkach.

Egzaminy z taktyki prowadzone w jednostkach są przeważnie częścią składową ogólnych kontroli wyszkolenia lub inspekcji, a zarazem sprawdzianem oraz podsumowaniem wyników szkolenia z tego przedmiotu za określony podokres lub okres. Egzamin oficerów, podoficerów i szeregowców z taktyki, może obejmować część teoretyczną i praktyczną. W ramach części teoretycznej oficerowie mogą zdawać egzamin pisemny i ustny, lub tylko egzamin ustny, natomiast podoficerowie i szeregowcy mogą zdawać tylko egzamin ustny. Egzaminy pisemne i ustne mogą poprzedzać w czasie sprawdzanie praktycznych umiejętności egzaminowanych.

Praktyczne umiejętności wykonywania obowiązków funkcyjnych przez cały stan osobowy kontrolowanych pododdziałów i oddziałów sprawdza się w ramach ćwiczeń kontrolnych i w ramach zajęć kompleksowych poprzedzających ćwiczenie kontrolne.

Pozytywne wyniki pisemnych i ustnych egzaminów, a zwłaszcza sprawdzianów umiejętności praktycznych całego stanu osobowego kontrolowanych pododdziałów, oddziałów lub związków taktycznych wojsk raketowych są podstawą dopuszczenia ich do ćwiczeń taktycznych. Oceny z wyszkolenia taktycznego uzyskane w czasie ćwiczeń są częścią składową ogólnej oceny za całość

ćwiczenia. Na ocenę ćwiczącego pododdziału /oddziału, związku taktycznego/ z wykszolenia taktycznego składa się ocena działalności dowódcy i sztabu oraz podległych pododdziałów.

Przy ocenie działalności dowódców i oficerów sztabu bierze się przede wszystkim pod uwagę umiejętność stosowania teoretycznej wiedzy w praktyce oraz zdolności organizatorskie i inicjatywę w rozwiązywaniu poszczególnych problemów w złożonych warunkach współczesnego pola walki.

W szkołach i uczelniach wojskowych egzaminy z taktyki i sztuki operacyjnej są z reguły odrębnymi formami sprawdzenia wiadomości szkolonych z tych przedmiotów. Wyniki egzaminów z danych przedmiotów decydują o przejściu słuchacza na kolejny rok studiów lub o ukończeniu i uzyskaniu dyplomu danej uczelni.

Egzaminy w szkołach i uczelniach wojskowych dzielą się na:

- egzaminy przejściowe /roczne/;
- egzaminy końcowe za przedmiot;
- egzaminy dyplomowe.

Egzaminy przejściowe z taktyki mają miejsce w szkołach oficerskich, a z taktyki i sztuki operacyjnej na wyższych uczelniach wojskowych. Egzaminy przejściowe prowadzone są po zakończeniu zajęć programowych z tych przedmiotów w danym roku studiów i obejmują one całość materiału szkoleniowego przerobionego ze słuchaczami w ciągu całego roku szkolnego.

W szkołach oficerskich i na różnych kursach doskonalenia, egzamin końcowy z taktyki prowadzony jest po zakończeniu wszystkich zajęć przewidzianych w ramach danego przedmiotu i obejmuje on całość materiału szkoleniowego przerobionego ze szkolonymi.

Na wyższych uczelniach wojskowych egzamin końcowy z taktyki i sztuki operacyjnej jest częścią składową egzaminu dyplomowego, który obejmuje materiał szkoleniowy za cały okres studiów.

Egzamin dyplomowy prowadzony jest po zakończeniu ostatniego roku studiów. Zwykle obejmuje on ustny egzamin z taktyki i sztuki operacyjnej oraz obronę prac dyplomowych, a w niektórych wypadkach również egzamin z innych profilujących przedmiotów właściwych dla poszczególnych specjalności co każdorazowo ustala Minister Obrony Narodowej.

Egzaminy przejściowe i końcowe mogą składać się z egzaminu pisemnego i ustnego, lub tylko z egzaminu ustnego. Jeżeli przeprowadza się egzamin pisemny i ustny, wówczas wystawia się egzaminowanemu jedną łączną ocenę za dany przedmiot. Egzamin pisemny prowadzi się przed egzaminem ustnym z danego przedmiotu. Prace pisemne wykonywane w ramach egzaminów z taktyki nazywamy **ćwiczeniami egzaminacyjnymi**.

Egzamin z taktyki jednego rodzaju wojsk lub z jednego określonego działu danego przedmiotu, może być przyjmowany przez jednego pracownika naukowego /wykładowcę, oficera/. W wypadku gdy egzamin obejmuje kilka odrębnych działów wchodzących w zakres nauczania danego przedmiotu, egzamin ten może być przyjmowany komisyjnie.

Egzamin z taktyki rodzajów wojsk przyjmuje zwykle komisja każdorazowo wyznaczona przez komendanta danej szkoły lub uczelni wojskowej.

Komisję główną oraz podkomisje dla przeprowadzenia egzaminu dyplomowego wyznacza Minister Obrony Narodowej.

Na egzaminach ustnych prowadzonych z oficerami, zazwyczaj stosuje się system biletowy, zaś na egzaminach podoficerów i szeregowców egzaminujący zadaje pytania ustnie.

Przy ocenie odpowiedzi ustnych żołnierzy służby zasadniczej; bierze się pod uwagę znajomość podstawowych zagadnień z przerobionego materiału szkoleniowego.

Przy ocenie odpowiedzi ustnych oficerów należy brać pod uwagę:

- znajomość materiału określonego programem studiów;
- zdolność do samodzielnego, analitycznego rozumowania i syntetycznego ujmowania całokształtu problemów;
- umiejętność zwięzłego i jasnego formułowania myśli oraz stosowania obowiązującej terminologii;
- stopień znajomości literatury i umiejętności wykorzystania jej podczas odpowiedzi.

Dla uzyskania pozytywnej oceny koniecznym jest spełnienie pierwszego warunku. Wysokość oceny zależy od stopnia spełnienia pozostałych warunków.

Przy ocenie pracy pisemnej należy uwzględnić zarówno jej stronę merytoryczną /w tym śmiałość i nieszablonowość decyzji/, jak i formalną. W wypadku, kiedy praca pisemna obejmuje dwa różne przedmioty, wówczas wystawia się ocenę łączną za oba przedmioty.

c/ Cwiczenia sprawdzające i egzaminacyjne

Cwiczenia sprawdzające i egzaminacyjne są formami pisemnego sprawdzania wiadomości szkolonych oraz ich umiejętności posługiwania się tymi wiadomościami przy rozwiązywaniu poszczególnych zagadnień taktyczno-operacyjnych. Te ćwiczenia dają możliwość sprawdzenia, w stosunkowo krótkim czasie, wiadomości każdego uczestnika szkolenia oraz są miernikiem umiejętności samodzielnego rozwiązywania określonych problemów praktycznych.

Cwiczenia sprawdzające i egzaminacyjne stosowane są w zasadzie w szkołach i uczelniach wojskowych. Niemniej jednak ćwiczenia te mogą być stosowane również w szkoleniu oficerów w jednostkach.

W szkołach i uczelniach wojskowych, ćwiczenia sprawdzające stosowane są dwa razy w roku, tj. po przerobieniu działań zaczepnych, a następnie działań obronnych. Natomiast ćwiczenia egzaminacyjne stosowane są jeden raz w roku po przerobieniu wszystkich rodzajów działań bojowych.

Cwiczenia sprawdzające zwykle poprzedzają kolokwia, zaś ćwiczenia egzaminacyjne są częścią składową egzaminów przejściowych lub końcowych.

Tematy ćwiczeń sprawdzających i egzaminacyjnych ustalane są w programach szkolenia, natomiast treść tych ćwiczeń i ich zakres ustalają każdorazowo właściwe katedry /cykle/ poszczególnych uczelni.

d/ Prace dyplomowe

Prace dyplomowe mają dwoisty charakter, ponieważ są one formą pisemnego i ustnego sprawdzenia wiedzy słuchaczy kończących studia. Forma pisemna dotyczy samego wykonania pracy dyplomowej, zaś forma ustna odnosi się do obrony tej pracy.

Prace dyplomowe są odzwierciedleniem dorobku słuchacza i dają możliwość sprawdzenia jego umiejętności i nawyków

typu umysłowego, a więc zarówno zdolności rozumowania i operowania materiałem, jak i zdolności stosowania wiedzy teoretycznej przy rozwiązywaniu konkretnych zagadnień praktycznych.

Wykonanie pracy dyplomowej przez dyplomanta daje możliwość sprawdzenia jego:

- dojrzałości do samodzielnej pracy nad rozwiązywaniem problemów teoretycznych, praktycznych i metodycznych w określonej specjalności;
- umiejętności korzystania z materiałów źródłowych i literatury fachowej, jej krytycznej oceny i zastosowania przy praktycznym rozwiązywaniu różnych problemów;
- umiejętności i nawyków w zakresie samodzielnego opracowania ćwiczenia na wybrany temat lub rozprawy teoretycznej stanowiącej teoretyczne ujęcie problemowych zagadnień.

Podczas obrony pracy dyplomowej można sprawdzić u dyplomanta:

- umiejętność zwięzłego naświetlania i uzasadniania głównych problemów zawartych w pracy oraz wyjaśniania zagadnień wskazanych przez recenzenta;
- zdolność właściwego bronięcia podważanych tez lub rozwiązań przedstawionych w pracy;
- zdolność ustosunkowywania się do kontrargumentów zawartych w referacie recenzenta i wypowiedziach obecnych na przewodzie oficerów.

Obrona pracy jest częścią składową egzaminu dyplomowego, którego wynik jest warunkiem uzyskania dyplomu ukończenia uczelni. A więc praca dyplomowa stanowi ukoronowanie całości studiów i kończy przygotowanie oficerą do samodzielnej pracy. Podsumowuje ona wraz z egzaminami końcowymi określony etap kształtowania się specjalisty wojskowego.

e/ Cwiczenia kontrolne

Cwiczenia kontrolne są podstawową formą sprawdzania wyników szkolenia taktycznego wojsk. Organizuje się je i przeprowadza w celu określenia stopnia opanowania materiału szkoleniowego przez cały skład osobowy pododdziału lub oddziału, stopnia zgrania tych pododdziałów lub oddziałów

oraz określenia ich zdolności do wykonywania różnych zadań bojowych na współczesnym polu walki. Ćwiczenia te są sprawdzianem nie tylko wiadomości, ale przede wszystkim działalności praktycznej.

Ćwiczenia kontrolne mogą być organizowane i prowadzone na kolejnych szczeblach w ramach realizacji obowiązującego programu szkoleniowego, względnie w ramach kontroli lub inspekcji. Ćwiczenia kontrolne realizowane w ramach programu szkoleniowego, organizują i prowadzą dowódcy starsi o jeden szczebel od dowódców, którzy zgrywali kontrolowane pododdziały /oddziały/. Ćwiczenia te przeprowadza się po zgraniu danego pododdziału /oddziału/ według obowiązujących instrukcji. Ćwiczenia kontrolne realizowane w ramach kontroli lub inspekcji, organizują i prowadzą wyznaczeni oficerowie według wytycznych przełożonego dokonującego kontroli /inspekcji/.

Ćwiczenia kontrolne zgrania pododdziału /oddziału/ prowadzić można na dowolny temat wybrany z wykazu tematów ćwiczeń zgruwających. Natomiast temat ćwiczeń kontrolnych realizowanych w ramach kontroli lub inspekcji ustala wyższy dowódca lub przewodniczący komisji.

Ćwiczenia kontrolne realizowane na poligonach, z zasady prowadzone są ze strzelaniem amunicją bojową. Przy czym mogą to być ćwiczenia samodzielne lub wspólne.

We wszystkich ćwiczeniach kontrolnych, przy sprawdzaniu umiejętności i nawyków typu praktycznego, należy ściśle przestrzegać normy czasu, jakie przewidziane są w obowiązujących instrukcjach na wykonanie poszczególnych czynności.

f/ Z a w o d y

Zawody poszczególnych specjalności i zawody pododdziałów prowadzi się w celu wytypowania najlepszych specjalistów, najbardziej zgranych i przygotowanych pododdziałów, określenia najracjonalniejszych metod szkolenia dających najlepsze wyniki oraz umożliwiających skrócenie czasu na przygotowanie i wykonanie poszczególnych zadań bojowych. Ponadto zawody mobilizują cały skład osobowy jednostek do wzmożonego wysiłku oraz są formą rozpowszechniania i wymiany doświadczeń przodujących specjalistów i pododdziałów.

Zawody organizowane są w określonych okresach szkolenia i na różnych szczeblach. Organizatorzy każdorazowo ustalają konkretny program, miejsce, czas i sposób przeprowadzenia zawodów. Program zawodów może np. obejmować sprawdzanie: oporządzenia i wyglądu zewnętrznego żołnierzy; stanu technicznego i konserwacji broni oraz sprzętu bojowego; teoretycznych wiadomości i praktycznych umiejętności z taktyki i przedmiotów specjalnych; a niekiedy z wyszkolenia politycznego. Najważniejszym elementem zawodów jest działalność praktyczna ich uczestników. Przy czym chodzi w tym wypadku o wykonanie kompleksowych zadań bojowych, bardzo często połączonych ze strzelaniem bojowym.

Z A K O N C Z E N I E

W skrypcie niniejszym usiłowano zebrać w jedną całość i przedstawić możliwie wszystkie, spotykane dotychczas w praktyce, formy organizacyjne szkolenia taktycznego i operacyjnego oficerów i wojsk. Z całokształtu form organizacyjnych szkolenia oficerów pod względem charakteru i treści wyodrębniono formy teoretycznego i praktycznego szkolenia w zakresie organizacji i prowadzenia różnych działań na szczeblach taktycznych i operacyjnych oraz w zakresie metodyki szkolenia taktyczno-operacyjnego. Podobnie wyodrębniono formy teoretycznego i praktycznego szkolenia wojsk.

W celu pokazania pełnego systemu form, w tekście przedstawiono także odrębne formy okresowego sprawdzania /kontroli/ wyników szkolenia taktyczno-operacyjnego oficerów i wojsk. Jest to próba wyjaśnienia pojęcia "formy ^{organizacyjnej} szkolenia", dokonania klasyfikacji całokształtu form oraz sformułowania możliwie krótkiej charakterystyki, odzwierciedlającej istotę każdej z dotychczas spotykanych form, jak również wykazania potrzeby rozróżniania form od metod.

B I B L I O G R A F I A

1. Wytyczne szkolenia bojowego wojsk lądowych na 1964 rok.
Wyd. MON. Warszawa 1963 r.

2. Program szkolenia pułku zmechanizowanego /pułku piechoty/, pułku /batalionu/ czołgów i batalionu rozpoznawczego. Wyd. MON, sygnatura szkol. 190/62, Warszawa 1962 r.
3. Program strzelań pododdziałów, oddziałów i związków rakietowych Cz.I. Wyd. MON, Sygnatura Art. 429/62, Warszawa 1962 r.
4. Program strzelań pododdziałów, oddziałów i związków rakietowych Cz.II. Wyd. MON, sygnatura Art. 409/62, Warszawa 1962 r.
5. Program strzelań pododdziałów przeciwpancernych pocisków kierowanych. Wyd. MON, sygnatura Art. 439/63, Warszawa 1963 r.
6. Program szkolenia bojowego artylerii naziemnej, cz. I i II /dla artylerii dywizyjnej i armijnej/. Wyd. MON, sygnatura Art. 223/62 i 224/62, Warszawa 1962 r.
7. Instrukcje przeprowadzania ćwiczeń taktycznych. Wyd. MON, sygnatura Piech. 94/55, Warszawa 1955 r.
8. Organizacja i prowadzenie ćwiczeń taktycznych ze strzelaniem amunicją bojową z pododdziałami piechoty. Wyd. Gł. Zarz. Wysz. Boj. MON, Warszawa 1955 r.
9. Instrukcja przeprowadzania ćwiczeń kontrolnych zgrania pododdziałów artylerii naziemnej i artyleryjskiego rozpoznania pomiarowego /projekt/, Wyd. Szef. Art. WP, Warszawa 1960 r.
10. Niektóre zagadnienia szkolenia dowództw i sztabów /zbiór metodyczny/. Wyd. MON, sygnatura Szt. Gen. 86/52, Warszawa 1952 r.
11. Tymczasowa instrukcja procesu studiów w ASG. Wyd. ASG, Warszawa 1959 r.

OPRACOWAŁ:
ADIUNKT KATEDRY
TAKTYKI WOJSK RAKIETOWYCH I ARTYLERII

Wykonano 40 egz.
egz. nr 1-40 Bibl. spec.
wyk. płk dypl. Kaganiec
druk. Balcerzak
dnia 22.02.1964 r.
nr ks. masz. 00362/WW

płk dypl. Kazimierz KAGANIEC